

สภาพชุมชนและโครงการพัฒนาชุมชนที่ศึกษา

เนื่องจากการศึกษาเปรียบเทียบถึงปัญหา หรือเงื่อนไขต่าง ๆ ที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนา การศึกษาในเรื่องนี้ได้ตั้งสมมติฐานที่เกี่ยวข้องกับสภาพชุมชน และลักษณะโครงการ เพื่อประโยชน์ในการวิเคราะห์ต่อไป ผู้ศึกษาจึงขอกล่าวถึงสภาพชุมชน และโครงการพัฒนาต่าง ๆ อย่างย่อ ๆ ดังต่อไปนี้

1 สภาพชุมชน

1.1 ประวัติชุมชน

บ้านฝาง เป็นหมู่ที่ 9 ต.โนนทอง อ.หนองเรือ จ.ขอนแก่น โคกก่อตั้งมาประมาณ 100 ปีมาแล้ว บริเวณนี้เป็นหมู่บ้านเก่ามาก่อน คนกลุ่มแรกที่อพยพมา อยู่คือ ชาวบ้านโนนทอง เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่เหมาะสมกับการตั้งบ้านเรือน มีที่ดินว่างเปล่า ให้จับจอง ไร่นาราคาถูก พื้นที่อุดมสมบูรณ์ ทำให้คนจากหมู่บ้านใกล้เคียงอพยพมาอยู่มากขึ้น แต่กลุ่มที่มาอยู่มากที่สุดคือ ชาวบ้านโนนทอง ชาวบ้านฝางเรียกบ้านโนนทองว่า "บ้านใหญ่" หรือ "โนนบ้าน"

สภาพหมู่บ้านยังเป็นสังคมปิด เนื่องจากเป็นหมู่บ้านที่อยู่สุดสายทาง (แม้จะมีการตัดถนนเมื่อปี พ.ศ. 2518) ในสมัยก่อน พ.ศ. 2524 หมู่บ้านนี้เป็นที่ของสม ของพวกโจร พ.ศ. 2528 เริ่มมีไฟฟ้าใช้ ในหมู่บ้านนี้มีโรงเรียนสอนในระดับประถมศึกษา วัด ศูนย์เด็กเล็ก ศาลากลางบ้าน โรงสี อย่างละ 1 แห่ง ร้านค้า 5 แห่ง

การอพยพออกไปทำงานนอกหมู่บ้านเริ่มมีมากในปี พ.ศ. 2521 เนื่องจากฝนแล้งแต่หลังจากที่องค์การเข้ามา จำนวนคนที่อพยพไปทำงานนอกหมู่บ้านก็ลดลง

บ้านหนองกุง เป็นหมู่ที่ 15 ต.กุดกว้าง อ.หนองเรือ จ.ขอนแก่น ได้ตั้งขึ้นมาราว 70 ปีมาแล้ว กลุ่มคนที่มาอยู่ครั้งแรกเป็นชาวบ้านนาเปือย มาปลูกกระท่อม

เลี้ยงวัวควาย ปลูกยาสูบ คราม ปอ ฝ้าย พืชผัก คันหมอน อ้อย หมู่บ้านนี้เคยได้ชื่อว่า เป็นหมู่บ้านเลี้ยงไหม

บริเวณนี้มีน้ำกินน้ำใช้ตลอดปี มีที่ว่างสำหรับจับจองทำการเกษตร และเลี้ยงสัตว์อยู่ไม่ห่างจากหมู่บ้านอื่นเท่าใดนัก มีป่าไม้สำหรับเผ่าถ่านขาย คนที่มาอยู่ก่อนก็แบ่งพื้นที่ดินให้คนที่มาอยู่ใหม่อยู่โดยไม่คิดเงิน ทำให้คนอพยพมาอยู่ในหมู่บ้านเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ เมื่อประมาณ 50 ปีมาแล้ว มีคนอพยพมาจากอำเภอพล ซึ่งกลุ่มนี้มีความถนัดทางด้านเผ่าถ่านขาย จึงทำให้ชาวบ้านส่วนใหญ่ยึดอาชีพเผ่าถ่านขายตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา ต่อมาแหล่งน้ำธรรมชาติที่ต้น

เนื่องจากที่คับแคบลง ความไม่อุดมสมบูรณ์ของดิน ปัญหาเรื่องโจรผู้ร้าย คนบางกลุ่มก็อพยพกลับบ้านเดิม บางกลุ่มเห็นที่อื่นอุดมสมบูรณ์กว่าก็อพยพไปอยู่ (แต่เมื่อเกิดความล้มเหลวก็กลับมา)

ในสมัยก่อนบ้านหนองกุงต้องขึ้นอยู่กับบ้านกุดกว้าง ได้แยกออกมาอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 9 เมษายน 2524 ในปัจจุบันยังไม่มีไฟฟ้าใช้ ไม่มีโรงเรียน ไม่มีวัด มีร้านค้าเล็ก ๆ 2 แห่ง

1.2 ลักษณะกายภาพ

บ้านแฝง เป็นหมู่บ้านที่ตั้งอยู่ห่างจากอำเภอหนองเรือ 10 กม. การคมนาคมติดต่อกับภายนอกมีทางลาดยางจากอำเภอไปตามถนนสายภูเวียง-ขอนแก่น ถึงแยกเข้าหมู่บ้าน 7 กม. พอถึงบ้านโนนทองจะมีทางลูกรังแยกเข้าหมู่บ้านเป็นระยะทาง 3 กม. จากทางแยกเข้าหมู่บ้านจะมีมอเตอร์ไซค์หรือสามล้อรับจ้าง มีรถโดยสารเข้าหมู่บ้านในตอนเช้าและเที่ยง คนในหมู่บ้านมีรถจักรยานยนต์ 1 คัน มอเตอร์ไซค์ 6 คัน มอเตอร์ไซค์ 6 คัน จักรยาน 38 คัน

อาณาเขต	ทิศเหนือ	จด บ้านหนองทราย บ้านหินลาด
	ทิศตะวันตก	จด บ้านร่องสมอ
	ทิศใต้	จด บ้านนาเปือย บ้านห้วยม่วง บ้านโนนพัน
	ทิศตะวันออก	จด บ้านโนนทอง

พื้นที่ทั้งหมด 1,362 ไร่ แบ่งได้คือ

ที่ทำการเกษตร	1,032 ไร่
ที่อยู่อาศัย	30 ไร่
โคกข่าบก	264 ไร่
โคกหนองทอม	36 ไร่

การตั้งบ้านเรือน อยู่รวมกันเป็นกระจุก มีถนนสายใหญ่คือ สายกลางบ้าน และมีซอยแยก (ผังแผนที่ 2-1) ส่วนใหญ่จะอยู่กับหนาแน่นตามถนนสายกลางบ้าน ถัดจากบ้านจะเป็นทุ่งนา ถัดจากทุ่งนาจะเป็นป่า ทิศเหนือ ตะวันออก ตะวันตก จะเป็นที่ลุ่มปีไหนฝนคือน้ำจะท่วม หมู่บ้านนี้จะหาน้ำกินลำบาก เพราะชาวบ้านชอบกินน้ำบ่อ (น้ำสำง) ต้องซื้อน้ำกินหรือไปตักที่หมู่บ้านอื่นมากิน แต่น้ำใช้มีมาก มีบ่อน้ำบาดาลในหมู่บ้าน 13 บ่อ และซุกเพื่อการเกษตรในไร่นาอีก 18 บ่อ

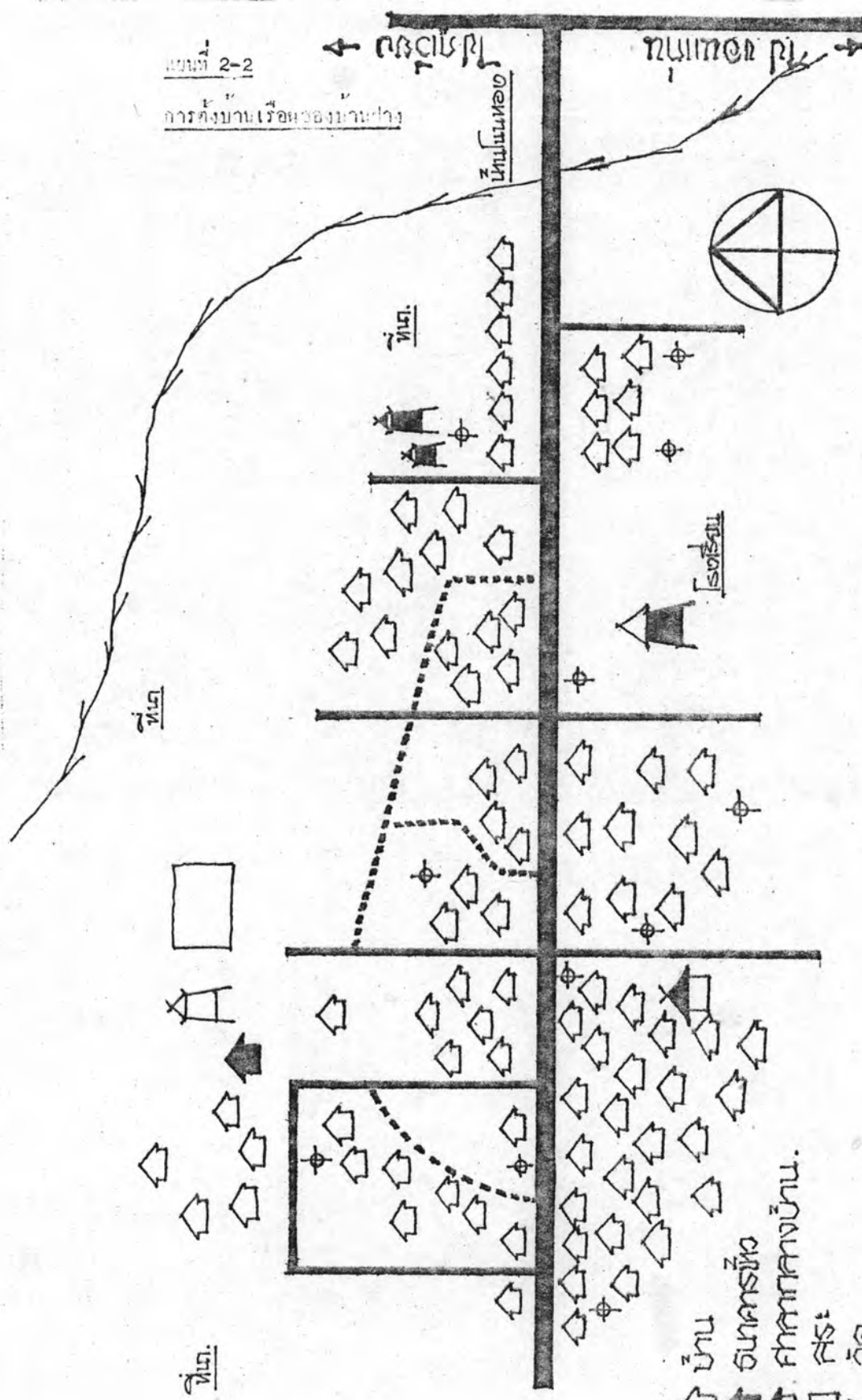
มีลำห้วย 2 ห้วยไหลมารวมกันทางทิศเหนือของหมู่บ้านนี้ แล้วไหลไปลงแม่น้ำเขินที่บ้านกุดฉิม มีร่องน้ำตื้น 2 แห่งคือ ห้วยโยมและห้วยหนองทอม ปี พ.ศ. 2528 ได้สร้างฝายน้ำล้น ปัจจุบันจึงมีน้ำใช้ในการเพาะปลูกตลอดปี ฝายน้ำล้นนี้อยู่ห่างจากหมู่บ้านเพียง 200 เมตร

บ้านหนองกุง หมู่บ้านนี้ตั้งอยู่ห่างจากอำเภอหนองเรือ 7 ก.ม. การคมนาคมใช้ถนนสายชุมแพ-ขอนแก่น แยกเข้าหมู่บ้านที่หลักกิโลเมตรที่ 51 เป็นทางลูกรังเข้าไป 1.5 ก.ม. จากปากทางต้องเดินเข้าหมู่บ้าน รอบ ๆ หมู่บ้านส่วนใหญ่จะเป็นที่นากของชาวบ้านนาเปื่อย (ซึ่งเป็นคนกลุ่มแรกที่อพยพมาอยู่บริเวณนี้) คนในหมู่บ้านมีรถมอเตอร์ไซด์ 1 ครัวเรือน 1 คัน สามล้อเครื่อง 2 ครัวเรือน 2 คัน จักรยาน 39 ครัวเรือน 39 คัน (ใช้ลากรถที่บรรจูด่านไปขาย)

อาณาเขต	ทิศตะวันออก	จด บ้านหนองไผ่
	ทิศตะวันตก	จด บ้านหนองคินจี ตลาด ก.ม. 52
	ทิศเหนือ	จด ถนนชุมแพ-ขอนแก่น บ้านนาเปื่อย
	ทิศใต้	จด บ้านกุดกว้าง บ้านโคกสูง บ้านขนวน

แผนที่ 2-2

การตั้งบ้านเรือนของบ้านป่า

- บ้าน
- บ้านขนาดใหญ่
- ศาลากลางบ้าน
- ศาล
- วัด
- บึงขนาดใหญ่
- ศาลประชา
- หอ

ถนน
ห้วย

แผนที่ บ้านป่า ม.บ้านป่า อ.หนองบัวลำภู จ.ขอนแก่น ๒๕

พื้นที่ส่วนมากเป็นที่ดิน คินเงินคินทราย ถ้าฝนแล้งจะไม่สามารถปลูกข้าว ชาวบ้านมักจะปล่อยให้ว่างเปล่า แต่ที่ดินของชาวบ้านนาเบ็ญจะปลูกพืชไร่เอาไว้

บ้านหนองกุง	มีพื้นที่ทั้งหมด	265 ไร่
	ที่ทำกิน	151 ไร่
	หนองกุง	62 ไร่
	ที่อยู่อาศัย	14 ไร่
	ฝายนอร์เว	38 ไร่

การตั้งบ้านเรือนอยู่รวมกันเป็นกระจุก แต่ต่างกับบ้านฝางที่หมู่บ้านนี้แยกออกเป็น 2 ส่วนซึ่งห่างกันประมาณ 1.5 ก.ม. (ดูตามแผนที่ 2-2) และการตั้งหมู่บ้านนี้จะไม่เป็นสัดส่วน เพราะไม่มีการวางแผนไว้ล่วงหน้า คนที่อพยพเข้ามาอยู่ส่วนใหญ่จะมาปลูกบ้านอยู่ในที่ดินของญาติ สภาพของบ้านส่วนใหญ่จะไม่มั่นคงนัก

ในบ้านนี้ส่วนมากจะมีน้ำกินน้ำใช้ที่พอเพียง มีปัญหาเรื่องน้ำที่ใช้ในการเพาะปลูก เพราะหนองกุงน้ำจะแห้งในฤดูแล้ง ที่ฝายนอร์เวและลำน้ำเซินก็ห่างจากหมู่บ้าน 2 และ 5 ก.ม. ตามลำดับ

1.3 ประชากร

บ้านฝาง จำนวนประชากรทั้งหมดในหมู่บ้านมี 459 คน เป็นชาย 229 คน เป็นหญิง 230 คน

ตารางที่ 2-1 จำนวนประชากรจำแนกตามเพศของบ้านแฝด

เพศ	จำนวน	ร้อยละ
ชาย	229	49.89
หญิง	230	51.11
รวม	459	100

จำนวนประชากรชาย-หญิง ที่บ้านแฝดมีพอกัน คือร้อยละ 49.89 และ 51.11 ของประชาชนทั้งหมดในหมู่บ้านตามลำดับ

ตารางที่ 2-2 จำนวนประชากรจำแนกตามอายุของบ้านแฝด

อายุ	จำนวน	ร้อยละ
1 วัน - 5 ปีเต็ม	63	13.73
5 ปี 1 วัน - 7 ปีเต็ม	45	9.80
7 ปี 1 วัน - 14 ปีเต็ม	104	22.66
14 ปี 1 วัน - 25 ปีเต็ม	100	21.78
25 ปี 1 วัน - 45 ปีเต็ม	79	17.21
45 ปี 1 วัน - 60 ปีเต็ม	53	11.55
60 ปี 1 วัน ขึ้นไป	15	3.27
รวม	459	100

จากตารางข้างบนจะเห็นว่า เมื่อแยกประชากรตามช่วงอายุ มีประชากรที่อยู่ในวัยแรงงาน คือ อายุระหว่าง 14 ปี 1 วัน จนถึง 60 ปีเต็ม มีถึง 50.54% ของจำนวนประชากรทั้งหมด มีผู้ที่อยู่ในวัยพึ่งพิง คือ อายุต่ำกว่า 14 ปี ลงมาและสูงกว่า

60 ปีขึ้นไปมีถึง 49.64% ของประชากรทั้งหมด จะเห็นได้ว่าอัตราเฉลี่ยการพึ่งพิงประมาณ 1 ต่อ 1 กล่าวคือ ผู้ที่อยู่ในวัยแรงงาน 1 คน ยังรับผิดชอบต่อผู้อื่นอีก 1 คน

ถ้าจะพิจารณาถึงจำนวนเด็กตามอายุ จะพบว่าเด็กที่อยู่ในวัยก่อนวัยเรียน คือ มีอายุตั้งแต่แรกเกิด ถึง 5 ปี มีอยู่ถึง 13.73% ของประชากรทั้งหมดและเด็กที่อยู่ในช่วงอายุ 5-14 ปี จะมีถึง 32.46% ของประชากรทั้งหมด ถึงแม้จะมีเด็กมากแต่พ่อแม่ก็ไม่ค่อยมีกังวลเกี่ยวกับการเลี้ยงดูมากนัก เพราะมีหน่วยงาน ในองค์การช่วยเหลือเด็ก ยากจน ในประเทศไทย ให้เงินสนับสนุนในค่านอาหาร เสื้อผ้า และอุปกรณ์การเรียน นับว่าเป็นการลดภาวะพ่อแม่ลงไปได้บ้าง

บ้านหนองกุง มีประชากรทั้งหมด 162 คน ชาย 79 หญิง 83 คน
มี 43 ครัวเรือน เฉลี่ยแล้วครัวเรือนละ 3.7 คน

ตารางที่ 2-3 จำนวนประชากรจำแนกตามเพศบ้านหนองกุง

เพศ	จำนวน	ร้อยละ
ชาย	79	48.88
หญิง	83	51.23
รวม	162	100

จำนวนประชากรชาย-หญิงมีพอ ๆ กัน คือร้อยละ 48.88 และ 51.23 ตามลำดับ ข้อมูลปี 2530

ตารางที่ 2-4 จำนวนประชากรจำแนกตามอายุบ้านหนองกุง

อายุ	จำนวน	ร้อยละ
1 วัน - 5 ปีเต็ม	15	9.26
5 ปี 1 วัน - 7 ปีเต็ม	21	12.96
7 ปี 1 วัน - 14 ปีเต็ม	20	12.34
14 ปี 1 วัน - 25 ปีเต็ม	40	24.69
25 ปี 1 วัน - 45 ปีเต็ม	41	25.30
45 ปี 1 วัน - 60 ปีเต็ม	20	12.34
60 ปี 1 วันขึ้นไป	5	5.03
รวม	162	100

ข้อมูลจาก กชช. 2 ค. ของกรมพัฒนาชุมชน ปี 2530

จากตารางจะเห็นได้ว่ามีคนที่อยู่ในวัยแรงงานร้อยละ 60.41 ซึ่งเป็นจำนวนที่สูง แต่จากการประกบอาชีพและรายได้ก็พบว่าคนที่อยู่ในวัยแรงงานมาก ก็ไม่สามารถจะสร้างความร่ำรวยให้แก่กันได้ เพราะไม่มีที่ทำกิน เป็นแรงงานไร้ฝีมือ แม้ว่าจะมีคนแก่ อายุ 60 ปีขึ้นไป และเด็กที่อายุต่ำกว่า 14 ปี รวมกันแล้วมีถึงร้อยละ 39.59 ของคนทั้งหมด เนื่องจากความยากจนคนแก่และเด็กที่พอช่วยตนได้ยังต้องช่วยครอบครัวทำมาหากิน อาจจะมีงานเล็ก ๆ น้อย ๆ เช่น จักสาน ฝ้ายบ้าน เลี้ยงน่อง

1.4 การศึกษา

บ้านฝาง มีโรงเรียนประถมศึกษาอยู่ 1 แห่ง ตั้งเมื่อวันที่ 25 กรกฎาคม พ.ศ. 2497 ในสมัยนายศรีเมือง โสภาบับ เป็นผู้ใหญ่มาน โดยซื้อที่ดินจากชาวบ้าน ต่อมามีโฉนดน้อย นายสุรีย และโฉนดเข้า มีตา ใต้บริจาคที่เพิ่ม โรงเรียนจึงมีเนื้อที่เพิ่ม

มีครูใหญ่มาแล้ว 7 คน คนปัจจุบัน (2531) คือ นายสุเทพ
พีรเจริญรุ่งเรือง เป็นครูใหญ่ตั้งแต่ พ.ศ. 2516 เป็นต้นมา

ตารางที่ 2-5 ระดับการศึกษาจำแนกตามเพศของบ้านผาง (ข้อมูล ปี พ.ศ. 2531)

การศึกษา	ชาย	หญิง	รวม	ร้อยละ
ยังไม่เข้าเกณฑ์	32	31	63	13.73
ไม่เดินภาคบังคับ	60	39	99	21.57
จบการศึกษาระดับภาคบังคับไม่ได้เรียนต่อ	113	117	230	50.11
สูงกว่าการศึกษาระดับภาคบังคับ	14	-	14	3.05
ไม่ได้รับการศึกษา	10	43	53	11.54
รวม	229	230	459	100

จากตารางจะเห็นว่า ร้อยละ 50.11 ของประชากรในหมู่บ้าน จบการศึกษาระดับภาคบังคับ แต่ก็มีคนเรียนต่อในระดับสูงกว่า คือ ร้อยละ 3.05 ของประชากรทั้งหมดเรียนในระดับมัธยม 13 คน จบ พ.ม. เป็นครูใหญ่โรงเรียนบ้านห้วยทราย 1 คน คนที่เรียนต่อส่วนมากจะเป็นลูกหลานคนที่มีฐานะดีประจำหมู่บ้าน ส่วนมากจะส่งไปเรียนที่โรงเรียนหนองเรือวิทยา ข้อมูลปี 2530

คนที่ไม่ได้รับการศึกษามีร้อยละ 11.54% ในจำนวนนี้เป็นชาย 10 คน (ร้อยละ 2.18) เป็นหญิงถึง 43 คน (ร้อยละ 9.36) แสดงให้เห็นว่าการศึกษาในอดีตที่ผ่านมาหญิงไม่ค่อยมีโอกาสได้เรียนหนังสือ ซึ่งอาจจะมีความสัมพันธ์กับคำพูดที่ว่า "หญิงเป็นช้างเท้าหลัง" ก็ได้

บ้านหนองกุง เป็นหมู่บ้านขนาดเล็ก ตั้งอยู่ใกล้บ้านกุดกว้าง จึงยังไม่มีโรงเรียนประถมศึกษา คนที่บ้านหนองกุงต้องเดินทางไปเรียนที่บ้านกุดกว้าง ซึ่งจะต้องเดินทางลัดทุ่งระยะทาง 2 กิโลเมตร เด็ก ๆ หรือชาวบ้านส่วนใหญ่จะอ่านหนังสือไม่ออก เพราะต้องช่วยงานพ่อแม่ ไม่ได้เรียนหนังสือเต็มที่ เด็กต้องเดินทางไกล พ่อแม่พา

อพยพไปทำงานนอกชุมชน

ตารางที่ 2-6 ระดับการศึกษาจำแนกตามเพศ ของบ้านหนองกุง (ข้อมูล ปี พ.ศ. 2531)

การศึกษา	ชาย	หญิง	รวม	ร้อยละ
ยังไม่เข้าเกณฑ์	7	8	15	9.26
ไม่เกินภาคบังคับ	15	8	23	14.20
จบการศึกษาภาคบังคับ (ไม่เรียนต่อ)	41	47	88	54.32
สูงกว่าการศึกษาภาคบังคับ	3	-	3	1.85
ไม่ได้รับการศึกษา	13	20	33	20.37
รวม	79	93	162	100

จะเห็นว่าคนส่วนใหญ่ จบ ป. 4 แต่ไม่ได้เรียนต่อ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากปัญหาทางเศรษฐกิจ และคนยังไม่ค่อยเห็นความสำคัญของการศึกษาในสมัยก่อน ผู้หญิงจะไม่ค่อยได้รับการศึกษ กล่าวคือในจำนวนผู้ที่ไม่ได้รับการศึกษา 33 คน จะเป็นหญิงถึง 20 คน ผู้ชาย 13 คน (ข้อมูลปี 2530)

1.5 การเมืองการปกครอง ที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาภาคก็คือ ลักษณะการเมืองการปกครองที่เป็นอยู่ในหมู่บ้านนั่นเอง (องค์การฯ เคลื่อนกิจกรรมในระยะแรกผ่านผู้นำ)

บ้านแฝง มีการแบ่งคุ้มปกครอง โดยให้ผู้อาวุโสคนที่ชาวบ้านนับถือสนใจกิจการบ้านเมืองเป็นผู้นำในแต่ละคุ้ม ผู้นำคอยชักจูงกระตุ้นให้คนอื่นในคุ้มของตนไปร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน ผู้ใหญ่บ้านคนปัจจุบันคือ นายสมัคร เพชรเวียง จากการที่ผู้นำคุ้มคอยประสานงานทำให้การดำเนินงานได้ผลมากขึ้น

รายชื่อผู้ใหญ่บ้านบ้านฝาง

ลำดับที่	ชื่อ-สกุล	พ.ศ.	ระยะเวลา	หมายเหตุ
1	นายก้อน ศรีสุขธรรม	-2466		ตาย
2	นายเลี้ยง ทองสี	2466-2474	6 ปี	ลาออก
3	นายสี ทองสี	2476-2484	8 ปี	ลาออก
4	นายศรีเมือง โสภาบับ	2484-2504	20 ปี	ลาออก
5	นายสงฆ์ ชาววิเศษ	2505-2506	1 ปี 3 เดือน	ตาย
6	นายหนูลา จิตรศิลป์	2506-2507	2 ปี	ลาออก
7	นายศรีเมือง โสภาบับ (สมัย 2)	2508-2515	7 ปี	ปลดเกษียณ
8	นายจันทร์ แป๊ะอยู่	2515-2526	12 ปี	ตาย
9	นายหนูศิลป์ นันบุญมา	2526-2526	6 เดือน	ตาย
10	นายควล ทองคง	2526-2530	5 ปี	ลาออก
11	นายสมัคร เพชรเวียง	2530-ปัจจุบัน		

ทัศนคติของชาวบ้านที่มีต่อการเลือกผู้ใหญบ้าน

1. เป็นคนมีเครือข่ายดีมาก เห็นได้จากคำพูด "เอาไก่บ้านดีกว่าไก่ป่า" คือเลือกคนที่เห็นชาวบ้านฝาง เกิดที่บ้านฝาง เห็นได้ชัดเจนจากการเลือกนายสมัคร เพชรเวียง ซึ่งมีอยู่มากกว่านายเวียง ซึ่งเป็นคู่แข่ง

2. เป็นคนที่มีฐานะดีพอสมควร เช่น นายจันทร์ แป๊ะอยู่ ซึ่งเป็นคนมีฐานะร่ำรวยมาจากการค้าขายเถื่อน (รับซื้อจากขโมย) นายควล ทองคงเป็นคนรวย เนื่องจากมีทรัพย์สินมาก ชยันท่ามาหากิน เป็นบุคคลที่ซื่อสัตย์ เสียสละเพื่อส่วนรวม มีคุณธรรม

3. ชาวบ้านส่วนมากยังชอบรับสินจ้างรางวัล มักจะไปลงคะแนนเสียงให้คนที่แจกเงิน หรือสัญญาว่าจะสร้างวัดอุตุอาราให้หมู่บ้าน เช่น กรณีนายจันทร์ ขุดน้ำบาดาลให้ชาวบ้าน 1 บ่อ ในบางครั้งชาวบ้านก็เห็นแก่ประโยชน์ของหมู่บ้านมาก เช่น เลือกนายสมัคร เพราะนายเวียงไปมีเรื่องกับผู้นำคนหนึ่งในสภาตำบล ชาวบ้านกลัวทางสภาตำบลจะไม่ให้ความช่วยเหลือแก่หมู่บ้าน ถ้าหากเลือกนายเวียง และในการเลือกตั้ง ส.ส. ชาวบ้านก็มัก

จะขอเงินผู้สมัคร เพื่อสร้างวัตถุถาวรไว้ที่หมู่บ้าน เช่น หอกระจายข่าว, ศาลากลางบ้าน สร้างรั้วโรงเรียน สมทบเงินขอไฟฟ้าเข้าหมู่บ้าน สมทบทุนจัดตั้งธนาคารมา เป็นต้น

เหตุที่ชาวบ้านมีทัศนคติเช่นนี้มาจาก

1. เป็นธรรมดาที่คนเราต้องรักพี่น้องมากกว่า และเมื่อได้เป็นพี่น้องก็จะได้รับประโยชน์ด้วย
2. ตำแหน่งนี้ต้องการใช้จ่ายมาก ต้องอำนวยความสะดวกให้แก่ชาวบ้าน หรือหน่วยราชการข้างนอกให้เข้ามาสนใจหมู่บ้านได้ ซึ่งคนที่มีความระมัดระวังใจที่หลัง
3. ความยากจนทำให้ยากได้ทุกอย่างที่เขาสัญญาว่าจะให้ ซึ่งตนเองไม่สามารถที่จะหามาได้ และเป็นสิ่งที่หน่วยราชการไม่สามารถเอื้อประโยชน์ให้ได้พอเพียง
4. ความค้อยทางการศึกษาส่งผลถึงความไม่เข้าใจต่อผลกระทบที่จะได้รับ หลังจากเลือกตั้งบุคคลนั้น ๆ เข้ามาดำรงตำแหน่ง ประกอบกับชาวบ้านเป็นคนยึดมั่นในเรื่องสัจจะ บุญคุณ ในกรณีที่เขาให้ของมาหรือจะให้ทอง ทองแทนเขากลับไปจะไม่เลือกไม่ได้
5. ในบางครั้งอาจจะเข้าใจถึงผลกระทบจากวิธีคิดที่ไม่ถูกต้อง แต่เป็นสภาพที่เห็นว่าสิบเบี้ยใกล้มือ ถ้าคิดจะได้ประโยชน์จากเขาแล้ว ต้องคว้าเอาไว้ก่อน เมื่อเกิดเรื่องแล้วคอยแก้กันทีหลัง อาจจะมีพื้นฐานมาจากสภาพสังคมและเศรษฐกิจของชาวบ้านที่ประสบปัญหาความอดอยาก ยากไร้ไปทุกด้าน ทำให้คิดแต่จะแก้ปัญหาเฉพาะหน้าไปวัน ๆ เช่น หาข้าวและซื้ออาหารกินพอมือเท่านั้น วันต่อไปคอยคิดกันใหม่ว่าจะแก้ปัญหาอย่างไร จุดที่น่าสังเกตคือ ความจริงแล้วชาวบ้านเป็นนักแก้ปัญหาที่เก่ง เพียงแต่คอยการศึกษาและการขาดโอกาส ทำให้วิธีคิดและการแก้ปัญหาของเขาไม่เป็นระบบที่ดี

ทัศนคติการมองผู้นำของชาวบ้าน

ผู้นำในหมู่บ้านแบ่งเป็น 2 ประเภทคือ

1. ผู้นำทางการ เช่น ผู้ใหญ่บ้าน จากทัศนคติพื้นฐานในสังคมเดิมมีว่าพ่อบ้านคือหัวหน้าครอบครัว จะเป็นผู้เลี้ยงและให้การดูแล ปกป้องแก่สมาชิกในครอบครัว ขยายสู่การเป็นครอบครัวใหญ่คือชุมชนหมู่บ้าน ที่มีผู้ใหญ่บ้านเป็นพ่อบ้าน ชาวบ้านถือว่าเป็นผู้นำตา เป็นผู้นำเฮ็คของหมู่บ้าน ดังนั้น หมู่บ้านไหนถ้าผู้ใหญ่บ้านดีก็ดีไป ถ้าผู้ใหญ่บ้านแยบ้านนั้นก็จะไม่

พัฒนาไปด้วย ชาวบ้านมีความคิดเกี่ยวกับเรื่องนี้ 2 ประการคือ

- ผู้นำคือพ่อบ้าน ต้องพาสมาชิกในหมู่บ้านทำงานต่าง ๆ เป็นพ้องาน ให้เป็นศูนย์รวมคนของหมู่บ้าน ถ้าผู้นำที่ชอบธรรมไม่ทำแล้ว คนอื่นก็รวมคนไม่ได้
- ถือว่าผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้นำสูงสุดของหมู่บ้าน ใครทำงานเกินหน้าผู้ใหญ่บ้าน ไม่ได้ถือว่าไม่เคารพ ข้ามหน้าข้ามตา อยากรัง อยากรับผู้ใหญ่บ้าน คังนั้นคนที่มีความคิดดี ๆ จึงถูกกบตบหาทอยู่เสมอ ไม่กล้าแสดงออก บางครั้งแสดงออกแล้วเกิดปฏิกิริยาตอบโต้ก็จะถดถอยลงไป

ผู้นำทางการในหมู่บ้านจะมีส่วนกำหนดทิศทางและเป็นตัวชี้วัดอันคัมหนึ่งว่า การพัฒนาหมู่บ้านจะไปได้เร็วและไกลแค่ไหน

2. ผู้นำไม่เป็นทางการ เป็นผู้อาวุโสในหมู่บ้าน ผู้ประพฤติกวีเป็นที่รักและเชื่อถือของชาวบ้าน ในหมู่บ้านต่าง เช่น พ่อหุสิดี นันบุญมา เคยบวชเป็นพระโคตมกษัตริย์ เป็นคนที่ทำดีเป็นคนดีมีศีลของชาวบ้าน อาจถือได้ว่าเป็นบุรุษนิยมบุคคลในบ้านพ่อเริง บุญเลิศ จบการศึกษาสูงกว่าคนอื่น (ม.6) มีความคิดที่ก้าวไกลกว่าชาวบ้านทั่วไป เป็นหัวสมองในการคิดเรื่องต่าง ๆ แสดงบทบาทในชุมชนสูง นายควล ทองคง หรือนายสมพร นาสุริย์ เป็นต้น บุคคลเหล่านี้จะมีอิทธิพลในทางความคิด ความเชื่อของชาวบ้านพอสมควร เป็นผู้นำพาชาวบ้านแทนผู้ใหญ่บ้านในบางโอกาส โดยเฉพาะนายควล เป็นผู้ที่มีความรู้ทางด้านการขยายพันธุ์พืช และปลา เรียกได้ว่าเป็นผู้นำทางการเกษตรของหมู่บ้าน

การเมืองและปกครองในหมู่บ้านที่มีผลต่อการพัฒนา

1. การแบ่งกลุ่มการปกครองและกลุ่มผู้นำ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาหมู่บ้านเป็นไปได้อย่างมาก เพราะมีคนในหมู่บ้านนับถือในแต่ละคุ้มให้การส่งเสริมหรือกระตุ้น กลุ่มผู้นำยังหาหนทางที่จะให้คนเข้าร่วมได้มากเช่น ถ้าใครไม่เข้าร่วมจะต้องจ่ายเงินเพื่อซื้ออาหารเลี้ยงคนที่ทำกิจกรรม หรือให้มาร่วมในวันต่อไป เป็นต้น

จากการที่ผู้นำค้ำให้คำปรึกษาหารือ หรือคอยเสนอแนะการทำงานซึ่งกันและกัน ทำให้กิจกรรมต่าง ๆ ดำเนินไปได้ลุล่วง ผู้ใหญ่บ้าน (โดยเฉพาะพ่อควล) ก็ยอมรับผู้นำคนอื่น ๆ ที่มาช่วยงานพัฒนาบ้านต่าง ๆ หรือกิจกรรมต่าง ๆ (แต่ถ้าหากผู้นำไม่เข้าใจคิดว่า

ผู้นำคนอื่นมาลคมทบาทของตน การพัฒนา ก็คงเป็นไปได้ยาก)

2. ผู้นำที่เป็นทางการ ในช่วงที่ทางองค์การเข้ามา เช่น พ่อศรีเมือง พ่อควล เป็นตัวอย่างที่ดี ทำงานเสียสละเพื่อส่วนรวม พยายามสร้างสรรค์สิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อหมู่บ้าน และเป็นตัวอย่างในด้านการปฏิบัติงาน เป็นผู้ที่พูดจริงทำจริง ชื่อสัตย์ ซื่อสัตย์ ออกทน แก้ไขปัญหาต่าง ๆ ด้วยความประณีต ประณีต

กลุ่มผู้นำยังมีความกระตือรือร้นในการสร้างสรรค์ผลประโยชน์ให้กับหมู่บ้าน เช่น การต่อรองกับผู้สมัคร ส.ส. เพื่อนำเงินมาพัฒนาหมู่บ้าน เมื่อโอกาสการประชุมในเรื่องต่าง ๆ มาแล้วก็นำมาพูดคุย มีการจัดกลุ่มย่อยให้คนที่ผ่านการประชุมมาเป็นที่เสียง เป็นต้น

บ้านหนองกุ้ง

ในด้านการปกครองแยกออกมาจากบ้านกุดกว้างเมื่อปี 2524 ในสมัยก่อนคนที่ทำหน้าที่คอยประสานงานระหว่างชาวบ้านกับผู้ใหญ่บ้านกุดกว้างคือ พ่อกุหลาบ คงวันดี ซึ่งได้สร้างความดีเพื่อให้ชาวบ้านยอมรับ เช่น คัดถนนเข้าหมู่บ้าน สร้างศาลากลางบ้าน นอกจากนี้ยังให้บริการชาวบ้านต่าง ๆ โดยเฉพาะด้านการเดินทาง เนื่องจากพ่อกุหลาบมีรถสามล้อเครื่อง การที่พ่อกุหลาบมีโรงสี มีนาถม (เป็นคนเดียวในหมู่บ้าน) มีร้านขายของชำในหมู่บ้าน ชาวบ้านจึงได้อาศัยพ่อกุหลาบเช่น ซื้อเชื้อ กู๋ยืมเงิน ข้าว เป็นต้น ลักษณะเช่นนี้ทำให้พ่อกุหลาบกลายเป็นผู้อุปถัมภ์ในชุมชน แต่การเลือกตั้งครั้งแรกขาดคุณสมบัติบางอย่าง พ่อแสง นวดอำพร จึงได้เป็นผู้ใหญ่บ้าน และเมื่อพ่อแสงลาออกจากตำแหน่งในปี พ.ศ. 2530 เพราะมีปัญหาเรื่องชู้สาว ปัญหาทางเศรษฐกิจและชาวบ้านไม่ให้ความร่วมมือในกิจกรรมต่าง ๆ พ่อกุหลาบจึงได้สมัครตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา

รายชื่อผู้ใหญบ้าน บ้านหนองกุง

ลำดับ	รายชื่อ	ท.ศ.	ระยะเวลา	หมายเหตุ
1	นายแสง นวลอำพร	2524-2530	6 ปี	ลาออก
2	นายกุหลาบ คงวันดี	2530-ปัจจุบัน	-	-

ทัศนะของชาวบ้านที่มีต่อการเลือกตั้งผู้ใหญบ้าน

1. ต้องเป็นคนที่มีความรู้ เป็นที่พึ่งพิงได้ เครือญาติไม่ค่อยมีความสำคัญกับ
ผู้ใหญบ้าน 2 คน ที่ได้รับเลือกเป็นคนมาจากหมู่บ้านอื่น แต่ก็ได้รับเลือกตั้ง คนแรกมีปัญหา
เพราะฐานะไม่ดี ชาวบ้านเวลาเก็บเงินร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ผู้ใหญบ้านไปน้อย ชาวบ้าน
ส่วนมากมีความเห็นว่า ผู้ใหญบ้านต้องให้มากกว่าเพื่อ
2. เงินเป็นสิ่งที่มีความสำคัญอยู่ข้าง ถ้าหากมีการแจกเงินชาวบ้านรับมาแล้ว
จะไปลงคะแนนให้เจ้าของเงินเพราะกลัวขยับ
3. ผู้ใหญบ้านต้องเป็นผู้นำในทุก ๆ ด้านได้ เช่น เป็นผู้นำเสียสละแรงกาย
ทุ่มทรัพย์เพื่อประโยชน์ของส่วนรวม เป็นที่พูดเก่ง เป็นตัวแทนของชาวบ้านได้

สาเหตุที่ชาวบ้านมีความคิดเห็นเช่นนั้นเพราะ

1. เศรษฐกิจส่วนมากยากจน หากกินสืบมือ ชาวบ้านจึงต้องการหาที่พึ่ง ซึ่งจะ
ได้ช่วยเหลือในยามเค็อครั้น
2. ตำแหน่งนี้ ต้องเสียสละและอำนวยความสะดวกแก่ชาวบ้าน แก่หน่วยงาน
อื่นที่จะเข้ามาในหมู่บ้าน จึงควรที่จะเลือกคนที่มีความรู้
3. ต้องเลือกคนที่เป็นอย่างตนเองไปทุก ๆ ด้านได้ เพราะชาวบ้านข้างเคียง
หรือแม้กระทั่งคนบ้านหนองกุงเอง มองตัวเองว่าเป็นคนต่ำต้อย สาเหตุก็คือการศึกษาน้อย
มีความสัมพันธ์กับคนนอกชุมชนในฐานะเป็นลูกจ้าง ผู้ขายแรงงาน ส่วนมากชาวบ้านจะไม่กล้า
พูด กล้าแสดงออก ดังนั้นจึงต้องหาผู้นำที่มีเหตุผล กล้าพูดกล้าแสดง

ทัศนคติการมองผู้นำของชาวบ้าน

ผู้นำในหมู่บ้านแบ่งออกเป็น 2 ประเภท

1. ผู้นำที่เป็นทางการ เช่น ผู้ใหญ่บ้าน ทัศนคติของชาวบ้านคือ ผู้ใหญ่บ้านจะต้องเป็นผู้นำทุก ๆ ด้านและยังต้อง เป็นคนที่ทนสามารถพึ่งพิงได้ด้วย ผู้นำต้องเป็นคนกล้าพูด เพราะชาวบ้านหนองกุงมองตัวเองว่าต่ำต้อย การศึกษาน้อย มีความสัมพันธ์กับภายนอกในฐานลูกจ้าง จึงไม่กล้าพูดกล้าแสดงความคิดเห็น
2. ผู้นำที่ไม่เป็นทางการ ได้แก่คนที่ชาวบ้านนับถือ เท่าที่ไปศึกษาคือ พ่อบุญมี น้อยเซียงคุณ ซึ่งเป็นผู้ที่มีบทบาททางการพัฒนา เป็นที่กล้าพูด กล้าแสดงความคิดเห็น และยังเป็น "จ่า" ที่มีหน้าที่ติดต่อกับ "ผู้ใหญ่" ที่อยู่ข้างหนองกุงอีกด้วย แต่ก็มีข้อจำกัดคือ ฐานะทางเศรษฐกิจไม่ค่อยจะดี

การเมืองในหมู่บ้านที่มีผลต่อการพัฒนา

1. ความขัดแย้งของผู้นำ พ่อแสงได้เป็นผู้ใหญ่บ้านในช่วงที่พ่อกุหลาบมีบารมีอยู่ในหมู่บ้านมาก (พ่อกุหลาบเป็นผู้อุปถัมภ์และสร้างบารมีมาตลอด) ความขัดแย้งเริ่มจากการเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้าน ในปี 2524 ฝ่ายที่เสียอำนาจไม่ให้ความร่วมมือ คอยโจมตีขัดขวางการดำเนินงาน กรณีที่ส่งเสริมความขัดแย้ง เช่น นักศึกษาธรรมอิสาน มหาวิทยาลัยขอนแก่น เข้าไปในหมู่บ้าน การเขียนบัตรสนเท่ห์คำหิการดำเนินงานของผู้ใหญ่บ้านไปถึงนายอำเภอ กรณีจ้างมหรสพมาฉลองงานทอดผ้าป่าข้าว เป็นต้น เมื่อต่างฝ่ายต่างมีทัศนคติความขัดแย้งจึงฝังแน่น ชาวบ้านจึงขาดความเชื่อมั่นในกิจกรรมต่าง ๆ การขาดความสามัคคีกัน จึงทำให้งานในโครงการต่าง ๆ หยุดชะงัก

การแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งเป็นเรื่องที่เป็นไปได้ยาก เพราะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์และศักดิ์ศรีของแต่ละฝ่าย

ในหมู่บ้านมีผู้นำเพียง 2 คน เมื่อแตกความสามัคคีกัน กิจกรรมต่าง ๆ ในหมู่บ้าน จึงเคลื่อนที่ไปได้ยาก

2. ความเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัว ไม่ยอมเสียสละเพื่อส่วนรวมของผู้นำบางคน เช่นการเอาเปรียบสมาชิกคนอื่นในกลุ่มเดียวกัน โดยเฉพาะในการทำงานร่วมกันอาจจะไปซ้ำกว่าคนอื่น หรือไม่ทำงานเต็มที่ นอกจากนี้ผู้นำยังแสดงออกมาในรูปการ เป็นตัวอย่างไม่ดี คำนอื่น ๆ เช่น การคอร์รัปชั่น โดยเฉพาะเรื่องทำเกี่ยวกับการขายข้าว ซึ่งเป็นกิจกรรมของกลุ่มชนาครชาว์ ความไม่ซื่อสัตย์ความเห็นแก่ตัวเองของผู้นำบางคนทำให้ชาวบ้านเมื่อหน่าย ไม่อยากเข้าร่วมในกิจกรรมการพัฒนา

3. ความเพิกเฉยของผู้นำ บางครั้งผู้นำไม่เข้าอบรมตามที่ทางองค์การฯ การจัดทำให้ร่วมกับหมู่บ้านอื่น ๆ หรือเมื่อถ้าอบรมแล้วก็ไม่นำความรู้ที่นั้น ๆ มาเผยแพร่มาใช้เท่าที่ควร และมีเสียงวิจารณ์ผู้นำก็ไม่ยอมปรับปรุง กับใช้ท่าทีที่แข็งกาวในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ในที่สุดชาวบ้านจึงเข้าร่วมประชุมบ่อย และไม่ให้ความร่วมมือในกิจกรรมต่าง ๆ

1.6 เศรษฐกิจ

1.6.1 บ้านแฝง

1.6.1.1 อาชีพ

1.6.1.1.1 อาชีพหลัก ทำการเกษตรนอกจกการทำนา

แล้วบ้านยังปลูกพืชผักตามฤดูกาล เช่น พืชผักสวนครัว ปอ แดงโม แดงร้าน พักทอง ข้าวโพคหลังจากที่สร้างฝายน้ำล้นและมีหน่วยงานมาส่งเสริมการขุดเจาะบ่อน้ำบาดาล ส่งเสริมในเรื่องพันธุ์พืชและความรู้ทางด้านกรเพาะปลูก ทำให้การเพาะปลูกในหมู่บ้านได้ผล ชาวบ้านบางคนไปทำไร่พริกที่จังหวัดเลย

ข้าวที่ปลูกมีทั้งพันธุ์พื้นเมือง และพันธุ์ที่ได้รับการส่งเสริม

ชาวบ้านมักนิยมปลูกข้าวเจ้าไว้ขาย

เลี้ยงสัตว์ซึ่งแบ่งตามจุดประสงค์ของการเลี้ยงคือ

1. เลี้ยงไว้ใช้งาน ได้แก่ ควาย เลี้ยงทั้งหมด 51

ครอบครัว 163 ตัว เฉลี่ยการมีควายครอบครัวละ 1.2 ตัว ชาวบ้านไม่มีควายทำนาอยู่

12 หลังคาเรือน

2. เลี้ยงวัวชาย ใต้แก่ สุกร วัว เลี้ยงวัวทั้งหมด

4 ครอบครัวยุ 15 ตัว เลี้ยงสุกรทั้งหมด 13 ครอบครัวยุ 32 ตัว

3. เลี้ยงวัวเป็นอาหาร ใต้แก่ เป็ด ไก่ (บาง
ครอบครัวยุ เลี้ยงวัวชายตัว) มีการเลี้ยงเป็ด 12 ครอบครัวยุ 100 ตัว เลี้ยงไก่ 40
ครอบครัวยุ 300 ตัว

นอกจากนี้ ชาวบ้านยังเลี้ยงปลา ในนาข้าวไว้บริโภคและ
ขาย ชาวบ้านซุกมือและซื้อพันธุ์ปลาเอง ส่วนความรู้ทางด้านการเลี้ยงและขยายพันธุ์ทาง
องค์การ และหน่วยงาน เข้าไปสนับสนุน

หัตถกรรมในหมู่บ้าน เช่น ทอผ้า ซึ่งมีกลุ่มเยาวชนและแม่บ้าน
ทำอยู่ประมาณ 20 คน นอกจากนี้ชาวบ้านบางคนยังสามารถสานของใช้เองได้ ชาวบ้าน
ยังเลี้ยงไหมไว้ทอผ้าและขาย

1.6.1.1.2. อาชีพทรง คือรับจ้าง โดยแบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ

- ภายในหมู่บ้านและหมู่บ้านใกล้เคียง ใต้แก่ รับจ้าง

ในไร่นาได้ค่าแรงในอัตราวันละ 25-30 บาท ชาวบ้านยังรับจ้างสร้างบ้านเรือนมีคนที่มี
ความรู้ทางด้านช่าง เมื่อรับเหมางานก่อสร้างแล้วก็จะพาเด็กในหมู่บ้านไปทำ รับจ้าง
สร้างบ้านได้ค่าแรงวันละ 60-150 บาท ตามความสามารถ นอกจากนี้ชาวบ้านยังรับเจาะ
น้ำบาดาลได้ค่าแรงวันละ 80 บาท การทำรางน้ำเป็นอาชีพหนึ่งที่เพิ่งจะทำกันประมาณ
4-5 ปีมาแล้ว มีคนที่เป็นหัวหน้าอยู่ 1 คน มีลูกน้องอีก 3-5 คน

- ภายนอกชุมชน มีการอพยพไปทั้งครอบครัวยุประมาณ

8 ครอบครัวยุ (ลดลงจากปี พ.ศ. 2525 ซึ่งมีถึง 13 ครอบครัวยุ) คือ ร้อยละ 9 ของ
ครอบครัวยุทั้งหมด และอพยพไปเฉพาะสมาชิกบางคนในครอบครัวยุ ประมาณร้อยละ 30 ของ
คนในหมู่บ้านทั้งหมด ซึ่งส่วนมากแล้วจะไปหลังจากว่างการทำนา ซึ่งไปแบบชั่วคราวประมาณ
1-5 เดือน แต่ก็ยังมีบางพวกเป็นชาวนาไร่ที่ทำกินจะอพยพไปเวลานานข้ามปี พวกนี้จะฝากบ้าน
ไว้กับญาติหรือเพื่อนบ้านใกล้เคียง ขอกล่าวถึงงานที่สำคัญอย่างย่อ ๆ ดังนี้

1. ทักข้าวโหดที่จังหวัดเพชรบูรณ์ ได้ค่าแรง 3 วันต่อ 100 บาท นอกจากนี้ชาวบ้านยังไปรับจ้างเก็บพริกที่จังหวัดเลย
2. เลี้ยงหมูที่จังหวัดเลย ได้ค่าแรงหากละ 4-6 บาท
3. การสร้างสะพาน มีบริษัทรับเหมาอยู่ที่กรุงเทพฯ คือ บริษัทอนุศิลป์ เมื่อบริษัทรับงานได้ก็จะมีจดหมายไปบอกนายสวัสดิ์ หับซ้าย เพื่อนำคนงาน โดยเฉพาะพวกวัยรุ่นไปทำงาน ค่าจ้างวันละ 55-120 บาท
4. ทักอ้อย ที่จังหวัดกาญจนบุรี ประจวบคีรีขันธ์ มีนายหน้ามารับทุกรวันที่ 26 ธันวาคม ของแต่ละปี ได้ค่าแรง 3 วัน 100 บาท หรือ 100 มัด ต่อ 30-40 บาท (มัดละ 10 ลำ) หน่ออ้อยขึ้นรถคันละ 20 บาท บรรทุกคันละ 23 คัน ใช้คน 6 คน เอาขึ้นรถได้ประมาณวันละ 2 คัน ทำงานตั้งแต่เข้ามือถึง 3 มุม อาหารหา กินเอง ถ้านายทุนเอาธรรมาภิบาลจะให้เงินที่บ้านไว้แล้วไปทำงานใช้หนี้ ส่วนใหญ่เอามัดจำ คันละ 500-1000 บาท

คนที่อพยพไปส่วนใหญ่จะอยู่ในวัยแรงงาน คือตั้งแต่อายุ 13-45 ปี คนแก่หรือหัวหน้าครอบครัวมักจะมีบ้าน การอพยพไปทำงานนอกชุมชนส่วนมากเป็นแบบชั่วคราว ตามแต่โอกาสการหางานที่จะอำนวย ชาวบ้านจะยึดเอาวิถีชีวิตการทำงานของเขา งานส่วนใหญ่ในหมู่บ้านเป็นไปในเรื่องการใช้ประโยชน์ของแรงงานตามฤดูกาลมากกว่าการทำงานค่า การว่างงานมีอยู่มากจะเกิดในฤดูแล้ง แต่รุนแรงมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับฤดูกาล โดยเฉพาะในปีแห้งแล้ง ชาวบ้านจะอพยพไปทำงานมากขึ้น

วงจรการเกษตรและกิจกรรมที่สำคัญบ้านหนองกุง

ช่วงเวลา	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.
กิจกรรม												
ปลูกข้าว					เพาะกล้า	ปักดำ	ดูแลรักษา					เก็บเกี่ยว
		เก็บเกี่ยว										
หมอน-ไหม					ทำตลอดปี							
เผาถ่านขาย					ทำตลอดปี							
ไปไร่อ้อย												เริ่ม
					ไปในเดือน	ธ.ค.	กลับ	เม.ย.				
ปลูกกระหล่ำปลี										เตรียมดิน		ปลูก
และผักอื่น ๆ					ดูแลรักษา	เก็บผล						
รับจ้าง					ทำตลอดปี							

จากตาราง แสดงให้เห็นว่า คนในหมู่บ้านนี้มีความผูกพันอยู่กับอาชีพทางการเกษตรมาก จึงทำให้คนผูกพันอยู่กับหมู่บ้าน เพราะต้องใช้เวลาในการปลูก บำรุงรักษา เก็บผลผลิต แต่ที่บ้านหนองกุง กิจกรรมที่ทำตลอดปี คือ เผาถ่านขาย และรับจ้าง ดังนั้นเมื่อหาไม่มาเผาถ่านไคยากมากขึ้น คนก็มีแนวโน้มที่จะอพยพออกไปรับจ้างนอกชุมชน เมื่อคนอพยพออกไปทำงานนอกชุมชนมากขึ้น (ในหมู่บ้านหนองกุง) การที่คนจะเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการต่าง ๆ ก็น้อยลง

1.6.1.2 การถือครองที่ดิน

ตารางที่ 2-7 ขนาดการถือครองที่ดินบ้านต่าง

ขนาดการถือครองที่ดิน	จำนวนครัวเรือน	เนื้อที่ไร่	ร้อยละ
ไร่ที่ทำกิน	10	-	11.36
ทำกินร่วมกับพ่อแม่	15	-	17.04
1-5 ไร่	5	20	5.68
6-10 ไร่	17	145	19.32
11-20 ไร่	25	367	28.41
21-30 ไร่	9	217	10.23
31-40 ไร่	4	127	4.55
41 ไร่ขึ้นไป	3	156	3.41
รวม	88	1,032	100
เฉลี่ย	-	11.72	-

ข้อมูลจาก กชช. 2 ค. ของกรมพัฒนาชนบท ปีพ.ศ. 2530

การถือครองที่ดินมีความสัมพันธ์กับเรื่องการแบ่งมรดกอยู่บ้าง เพราะชาวบ้านนิยมการแบ่งมรดกให้ทายาททุกคนเท่า ๆ กัน จึงทำให้การถือครองที่ดินมีขนาดเล็กลงสำหรับครอบครัวที่มีทายาทมากและสำหรับครอบครัวที่มีที่ดินน้อยอยู่แล้ว

ผู้ที่ถือครองที่ดินจำนวนมาก สาเหตุเนื่องมาจากได้รับมรดกและซื้อเพิ่มเติม ผู้ที่ไร่ที่ทำกิน 10 หลังคาเรือน (11.36%) จาก 88 หลังคาเรือน จากการศึกษาพบว่า ผู้ที่ไม่มีไร่ทำกินในปัจจุบัน สาเหตุเนื่องมาจากการขายที่ดินไปใช้หนี้สินหรือหลุดจำนอง เหตุที่

ชายหรือหลุมศพนั้นก็เนื่องมาจากการบีบเงินซื้อข้าว ของใช้ สิ่งจำเป็นต่าง ๆ ตลอดจน
 ค่ารักษาในคราวเจ็บป่วย ทั้งนี้ในช่วงก่อนหน้าที่ย่นแสงหน้ามาได้ จึงคิดหนี้สินมาก มีอยู่
 2 ราย เหตุผลที่ชายแตกต่างกับคนอื่น รายที่ 1 ชายที่ทำกินเพราะติดการพนัน (เล่นโบก)
 ส่วนรายที่ 2 ชายที่ทำกินเพื่อจะไปซื้อควายมาเลี้ยงให้ขยายพันธุ์ เพื่อที่จะแบ่งปันให้กับ
 ลูก ๆ เพราะที่ทำกินเป็นชิ้นเล็ก ๆ ไม่สามารถแบ่งให้ลูก ๆ ได้ทั้งหมด

ผู้ที่ไรที่ทำกินนั้นส่วนใหญ่จะรับจ้างทำงานเป็นรายวัน ในช่วงฤดูกาลรับจ้างใน
 ไร่นาหรือไปรับจ้างที่อื่นโดยทิ้งบ้านเรือนไว้

ผู้ที่ทำกินร่วมกับพ่อแม่ มีอยู่ถึง 15 ครอบครัว (ร้อยละ 11.04) สาเหตุเนื่อง
 มาจาก

- พ่อแม่มียังมีชีวิตอยู่ ไม่ได้แบ่งมรดกให้กับลูก ๆ
- ลูกแต่งงานตั้งแต่อายุน้อย พ่อแม่คิดว่ายังไม่เป็นผู้ใหญ่พอ
- บางครอบครัวอยากจะแบ่งที่ทำกินให้แก่ลูก ๆ แต่ไม่มีเงินที่จะไปชำระ

ในการโอนโอนค

เฉลี่ยการถือครองที่ดินในหมู่บ้านครอบครัวละ 11.72 ไร่ ผลิข้าวไร่ละ 30 ถึง
 เฉลี่ยแล้วทั้งหมดจะผลิตข้าวได้ครอบครัวละ 351.6 ถึง

1.6.1.3 ภาวะการเป็นหนี้สิน

ชาวบ้านส่วนน้อยที่ต้องอาศัยเงินกู้จากแหล่งต่าง ๆ เพื่อนำไปใช้
 จ่ายในครัวเรือน ซื้อที่ดิน ลงทุนทางการเกษตร ฯลฯ ทั้งนี้

1. กู้เงินกลางของหมู่บ้าน ซึ่งเป็นเงินของกลุ่มธนาคารข้าว
 เงินสงฆ์ ส่วนมากจะไม่คิดดอกเบี้ย แต่ต้องหามาคืนทันทีเมื่อจำเป็นต้องใช้
2. กู้จากคนในหมู่บ้าน (มีคนออกเงินกู้ 3 คน) หรือจาก
 ญาติศีกอัคราคอกเบี้ยร้อยละ 6-30 บาท ต่อเดือน แต่ถ้าสนิทกันและยืมไม่นานบางคนก็ไม่
 เก็บดอกเบี้ย มีคนกู้ประมาณ 8%
3. คนบ้านโนนทอง นายทุนออกเงินให้กู้ คือ เสียเงิน และ
 เสียทอง ในอัตราร้อยละ 10-20 บาท ถ้าหากมีที่ดินหรือสิ่งของไปจำนองก็จะเก็บดอกเบี้ย

4. ธนาคารกรุงเทพ และธนาคารเพื่อการเกษตร มีคนที่
ยืมเงินธนาคารอยู่ 14 ครอบครัว โดยนำไปจำนองธนาคารไว้ จำนวนเงินที่กู้จากธนาคาร
ตั้งแต่ 8,000-20,000 บาท

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า ชาวบ้านบางคนยังอาศัยเงินกู้จากคนในหมู่บ้าน ซึ่ง
บางครั้งไม่ต้องเสียดอกเบี้ย หรือเสีย ดอกในอัตราที่ต่ำ เช่นเดียวกับที่กู้เงินจากธนาคาร
ซึ่งทำให้ชาวบ้านมีแหล่งเงินสำรองตามฉุกเฉิน

1.6.2 บ้านหนองกุง

1.6.2.1 อาชีพ

1.6.2.1.1. อาชีพหลัก พบว่าร้อยละ 88.37 ของครอบครัว
ทั้งหมดในหมู่บ้านยึดอาชีพการเพาะถ่านขายเป็นหลัก เนื่องจากคนส่วนใหญ่ไร้ที่ทำกิน ความ
แห้งแล้งของธรรมชาติและความกดดันเนื่องจากทำมาประมาณ 50 ปีแล้ว ในปัจจุบันอาชีพ
การเพาะถ่านเฉลี่ยแล้วชาวบ้านได้เงินวันละ 50 บาท แต่ก็มีปัญหาเรื่องการหาไม้เพื่อที่จะ
นำมาเผา และราคาถ่านต่ำเนื่องจากพ่อค้าถ่านจากกรุงเทพฯ ส่งมาตีตลาด การปลูกข้าว
ชาวบ้านส่วนมากจะปลูกในหนองกุง ข้าวที่ปลูกเป็นพันธุ์พื้นเมือง ปลูกได้ประมาณครอบครัว
ละ 35-40 ถัง ถ้าปีไหนไม่ได้ปลูกข้าวพื้นที่ส่วนใหญ่ก็จะว่างเปล่า

- พืชไร่ ที่ปลูกคือมันสำปะหลังและปอแก้ว แต่มีเพียง 5
ครอบครัวเท่านั้น การปลูกพืชผัก จะปลูกผักพื้นเมืองในฤดูหนาว ซึ่งในปีนี้มีเพียง 3 ครอบครัว
เท่านั้นที่ปลูก

- การเลี้ยงสัตว์ มีอยู่ 3 ครอบครัวที่เลี้ยงควายไว้ใช้งาน
(มีควาย 9 ตัว) ในการทำนาทำไร่จึงต้องจ้างควายเหล็กในอัตรา 150 บาทต่อ 1 ไร่
มีการเลี้ยงสัตว์ไว้เป็นอาหาร เช่น เป็ด ไก่ แต่เลี้ยงกันน้อยเพราะชาวบ้านไม่มีเวลา
ดูแลรักษา ชาวบ้านเองก็ไม่ค่อยอยู่ประจำในหมู่บ้าน เพราะในบางช่วงต้องอพยพไปทำงาน
นอกชุมชน

- หัตถกรรม มีการทอผ้าซึ่งแม่บ้านจะทำในฤดูแล้ง ในปัจจุบัน
มีแม่บ้านเลี้ยงไหมอยู่ 5 คน

1.6.2.1.2. อาชีพทรง คือรับจ้าง แบ่งออกเป็น 2 อย่างคือ

- รับจ้างภายในหมู่บ้านและบ้านใกล้เคียง

ได้แก่รับจ้างในไร่นา เช่นรับจ้างคานา เก็บข้าว
กม้นสำประหลัง งานก่อสร้าง ได้ค่าจ้างวันละ 20-30 บาท แต่มีข้อจำกัดคือ ส่วนมากชาวบ้าน
ต้องเอาข้าวไปกินเอง งานน้อย เมื่อหมดงานแล้วชาวบ้านก็ต้องหางานอื่น หรือไม่ก็อพยพ
ออกไปทำงานนอกชุมชน

รับจ้างก่อสร้าง การสร้างบ้านมักจะทำหลังจากเก็บ
เกี่ยวไปจนถึงเดือนมิถุนายน ชาวบ้านที่รับจ้างทางนี้เช่น พ่อชุมพล นายเล็ก พ่อกอง เป็นงาน
ที่รายได้ดี แต่มีไม่แน่นอน ชาวบ้านได้รับเงินวันละ 60-200 บาท

ในหมู่บ้านมีผู้รับเหมาก่อสร้างฝ่ายกั้นน้ำอยู่ 1 คน คือ พ่อชุมพล วัฒนาราช แต่
ส่วนมากแล้วจะไปเอาชาวบ้านไปทำงานด้วย เพราะชาวบ้านต้องการเงินวันต่อวัน ไม่ชอบ
ทำงานแล้วจ่ายทีหลัง เพราะไม่มีเงินจะใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน

ช่วงเวลารับจ้างของบ้านหนองกุง

ช่วงเวลา	กิจกรรมประจำ	สถานที่
ธ.ค.-เม.ย.	รับจ้างตัดอ้อย	กาญจนบุรี
พ.ค.-มิ.ย.	ค้ายหมูข้าวโพค	หล่มสัก เพชรบูรณ์
ก.ค.-ส.ค.	คานารับจ้างในไร่นา	หมู่บ้านแถวบ้านข้างเคียง
ก.ย.-ต.ค.	รับจ้างเก็บข้าวโพค	
พ.ย.-ธ.ค.	รับจ้างในไร่นา	บ้านข้างเคียง

- การรับจ้างนอกชุมชน

การไปรับจ้างตัดอ้อย อย่างน้อยร้อยละ 50 ของคน
ในชุมชน ต้องอพยพไปรับจ้างตัดอ้อยที่กาญจนบุรีทุกปี โดยมีนายทุนไร้อ้อยเอารถสิบล้อมารับ
เมื่อ 2-3 ปีที่แล้ว ส่วนใหญ่จะไปทั้งครอบครัว ในปัจจุบันจะให้คนแก่เฒ่าบ้านบ้าง อย่างไรก็ตาม
ก็ตามจำนวนคนที่ไปทำงานนอกชุมชนจะไม่ลดลงต่ำกว่าร้อยละ 50 ของคนในชุมชน เพราะ

1. สามารถเบิกเงินล่วงหน้าได้ เนื่องจากชาวบ้าน
ต้องยืมเงินจากนายทุนเงินกู้ซึ่งคิดร้อยละ 6-20 บาทต่อเดือน จึงจำเป็นที่ชาวบ้านจะต้อง
ออกไปรับจ้างไปนอกชุมชน โดยเฉพาะเขาสามารถเบิกเงินล่วงหน้ามาใช้หนี้สิน แล้วจึงไป
ทำงานให้นายทุนเป็นการหักหนี้ที่หลัง นายหน้าหรือนายทุกคนที่มารับไปตัดอ้อยก็เป็นคนที่คุ้น
เคยกับชาวบ้าน ชาวบ้านมักจะเลือกไปกับคนที่เบิกเงินล่วงหน้าได้ง่าย ๆ ในขณะที่อยู่ไร
อ้อยถ้าหากไม่มีอะไรจะกิน หรือเจ็บป่วยจะเบิกล่วงหน้า แต่ถ้าอยู่ในหมู่บ้านถ้าหากไม่มีก็
ต้องกู้เงินจากนายทุนในหมู่บ้านใกล้เคียง ซึ่งต้องมีหลักประกัน
2. ความแห้งแล้ง ถ้าหากปีไหนฝนแล้งคนก็จะออก
ไปรับจ้างนอกชุมชนมากยิ่งขึ้น
3. ชาวบ้านเป็นแรงงานไร้ฝีมือเป็นส่วนใหญ่ จึงมัก
ไปขายแรงงานในเขตเกษตรกรรมก้าวหน้า
4. ถ้าหากหาไม้เผาถ่านได้ยาก ชาวบ้านก็ต้องออก
ไปรับจ้างนอกชุมชนมากยิ่งขึ้น
5. ไม่สามารถทำงานตามหมู่บ้านใกล้เคียงได้ ซึ่ง
อาจจะเป็นทั้งไม่มีคนจ้าง งานหมดหรืองานที่ติดค้างจ้าง ชาวบ้านไม่สามารถจะทำงานใน
กรณีดังกล่าว ใครก็ต้องออกไปรับจ้างนอกชุมชน
6. การไปตัดอ้อยที่กาญจนบุรี หรือการไปทำงาน
นอกชุมชนอื่น ๆ เป็นแนวทางที่จะทำให้ชาวบ้านได้เงินที่ละมาก ๆ เนื่องจากมีงานให้ทำมาก
7. ชาวบ้านไร้ที่ทำกิน
8. ความคุ้นเคยมาแต่เด็ก เช่น ชาวบ้านบางคนมี
ที่ทำกิน แต่ให้คนเช่าแล้วตัวเองออกไปรับจ้างนอกชุมชน

-การรับจ้างตัดอ้อย มีลักษณะเช่นเดียวกับบ้านฝาง แต่จะมีคนอพยพไปมากกว่า

-ในช่วงเดือน พ.ค.-มิ.ย. และ ก.ย.-ต.ค. ชาวบ้านจะไปรับจ้างในไร่ข้าวโพดที่จังหวัดเพชรบูรณ์ การไปและการทำงานมีลักษณะเช่นเดียวกับบ้านฝาง

-เจียรไนพลอย ส่วนใหญ่จะเป็นคนที่มีอายุ 16-25 ปี ในช่วงที่มีงานทำจะได้เงินเฉลี่ยวันละ 80-100 บาท

-คนที่อพยพไปทำงานนอกชุมชนส่วนมากจะอยู่ในช่วงอายุ 16-20 ปี มีอยู่ 18 ครอบครัวที่สมาชิกไปทั้งหมด (ประมาณ 40.1) และร้อยละ 60 ของคนในหมู่บ้านอพยพไปทำงานนอกชุมชน

1.6.2.2 ขนาดถือครองที่ดิน

ตารางที่ 2-8 ขนาดการถือครองที่ดินของบ้านหนองกุง

ขนาดการถือครองที่ดิน	จำนวนครัวเรือน	เนื้อที่ (ไร่)	ร้อยละ
ไร่ที่พำกิน	31	-	72.08
ทำรวมกับพ่อแม่	1	-	2.33
1-5 ไร่	4	18	9.30
6-10 ไร่	1	6	2.33
11-20 ไร่	4	67	9.30
21-30 ไร่	1	25	2.33
31-40 ไร่	1	35	2.33
41 ไร่ขึ้นไป	-	-	-
รวม	43	151	100
เฉลี่ย	-	3.51	-

ข้อมูลจาก กชช. 2 ค. ของกรมพัฒนาชุมชน ปี พ.ศ. 2530

คนส่วนมากไร่ที่พำกิน เพราะเพิ่งอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณที่รอบ ๆ 15 ปีมาแล้ว เกษตรกรที่อพยพมาส่วนใหญ่เป็นครอบครัวยากจนอยู่แล้ว ชาวบ้านข้างเคียงได้จับจองที่บริเวณนี้มาก่อนแล้ว

คนที่มียึดดินมากที่สุดคือ นายอุทธิ สุริยัน มี 35 ไร่ และนายกุหลาบ คงวันดี มี 25 ไร่ ที่ดินส่วนมากจะซื้อจากชาวบ้านข้างเคียงที่รับเงินมรดกมากก็เป็นส่วนน้อย คนส่วนใหญ่มีนาไม่ถึง 20 ไร่ ดังนั้นแม่จะผลิตข้าวได้ถึง 10 ครอบครัว แต่ในส่วนใหญ่เป็นนาคน ข้าวที่ผลิตได้ส่วนใหญ่จะไม่พอกินตลอดปี พื้นที่ในเกาะเพาะปลูกมีน้อย มีอยู่ 1 ครอบครัวที่ออกเรือนแล้วแต่ก็ยังทำอยู่กับพ่อแม่ เพราะพื้นที่เพาะปลูกน้อย (6 ไร่) จึงไม่แบ่งให้ลูก ดังนั้น

คนที่ไม่มีที่ทำกิน จึงต้องยืมอาชีพเผ่าถ่านหากินสืบลือไป และในบางครั้งก็จำเป็นต้องไปรับจ้างนอกชุมชน

ในช่วงท้องศักราช เข้ามานี้ คนในหมู่บ้านมีเงินจากการประกอบกิจกรรม (นายบุญมี, นายทองเม็ก, นายไหล) ได้ซื้อที่ดิน ก่อนนั้นมีอยู่เพียง 6 ไร่ ๖ งานเท่านั้น ที่มีที่นาเฉลี่ยแล้วคนในหมู่บ้านที่มีที่ทำกินประมาณ 3.5 ไร่

1.6.2.3 ภาวะหนี้สิน

เป็นหนี้สินกันมาก เพราะต้องยืมเงินมาใช้จ่ายซื้ออาหาร เครื่องใช้ ยารักษาโรค ตลอดจนจ่ายเพื่อการบันเทิง ชาวบ้านนิยมไปดูมหรสพตามหมู่บ้านข้างเคียงกันมาก และเมื่อไปกลับมาก็มานอน เงินไม่มีก็ต้องซื้อเชือกคัตหนี้สินการเผ่าถ่านก็ชอบเปิดเตาขายถ่านให้ตรงกับวันเสาร์-อาทิตย์ เพื่อจะเอาเงินมาเล่นมวยคู่ และชาวบ้านยังมีการเล่นมวยได้คินมาก (จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ท้องศักราช 10 มกราคม 2531) ชาวบ้านจึงมีหนี้สินกันมาก แหล่งกู้เงินคือ

นายทุนเงินกู้ที่ตลาด กม. 52 คัดคอกเบี้ยร้อยละ 6-20 บาท ต้องเขียนสัญญาเงินกู้ ถ้ายืมมากต้องมีของค้ำประกัน

ธนาคาร ชกส. มีพ่อภูหลายคนเคี้ยวที่ยืมได้ การยืมเงินส่วนมากชาวบ้านก็ขอยืมจากนายทุนเงินกู้ ซึ่งต้องเสียคอกราคาแพง ชาวบ้านไม่สามารถยืมเงินจากแหล่งเงินกู้ของรัฐ หรือธนาคารเอกชน เพราะไม่มีหลักฐานค้ำประกัน

การใช้หนี้สินส่วนมากจะทำหลังจากกลับจากตัดอ้อยที่จังหวัดกาญจนบุรี

1.7 สภาพทางสังคมของหมู่บ้าน

บ้านต่าง

หมู่บ้านต่างในสมัยก่อนเป็นหมู่บ้านที่การคมนาคมไม่สะดวกถูกตัดขาดจากโลกภายนอก ประกอบกับเป็นบ้านสุดทางถนน การใช้ชีวิตของคนในชุมชนส่วนใหญ่ค่อนข้างโดดเดี่ยว ไม่ค่อยได้สัมพันธ์กับคนภายนอก ความสัมพันธ์ในสังคมและวัฒนธรรม

ตั้งเค็มต่าง ๆ จึงควรงออยู่ค่อนข้างมาก สภาพสังคมค่อนข้างเป็นสังคมปิด เห็นได้จากยังมี
การใช้ระบบการแลกเปลี่ยน สังคมที่ยึดของฝ่ายชาย ความสัมพันธ์ทางเครือญาติเหนียวแน่น
ยังมีคัมภีร์อยู่กับความเชื่อเก่าแก่ จนกระทั่ง พ.ศ. 2518 เมื่อมีการตัดถนนเข้าสู่หมู่บ้าน
ความสัมพันธ์กับสังคมภายนอกมีมากขึ้น การแพร่กระจายของวัฒนธรรมจากภายนอกเข้าไปสู่
ในชุมชนจึงมีมากขึ้น การแลกเปลี่ยนแรงงานโดยเฉพาะในช่วงที่เกี่ยวข้องชาว สร้างบ้าน
เรือนยังมีอยู่ แต่งานที่ใช้เวลาหลายวันชาวบ้านจะจ้าง

ลักษณะครอบครัว ครอบครัวคือ การอยู่ร่วมกันระหว่างหญิงและ
ชายอย่างถาวร สมาชิกมีความสัมพันธ์ต่อกันในทางเพศ หรือทางสายโลหิต มีการกำหนด
หน้าที่ของสมาชิกในครอบครัว อบรมเลี้ยงดูบุตรให้เรียนรู้ระเบียบแบบแผนของ สังคม
เป็นต้น

จากการศึกษาพบว่า ครอบครัวมีลักษณะเป็นครอบครัวเดี่ยวมาก
กว่าครอบครัวขยายคือ ร้อยละ 97 ของครอบครัวในหมู่บ้านเป็นครอบครัวเดี่ยวมีเพียง
เล็กน้อยเท่านั้นที่เพิ่งแต่งงานใหม่ และยังไม่ได้แยกมาอยู่ต่างหาก มีการแบ่งงานกัน
ระหว่างชายหญิงน้อยลงกว่าสมัยก่อน เนื่องจากสภาพเศรษฐกิจบีบบังคับ ทำให้หญิงจำนวนมาก
ต้องช่วยเหลือครอบครัว หญิงต้องทำงานหนักโดยช่วยทำนา รับจ้าง ทำงานบ้าน เลี้ยงดู
ไปค้าขายจำนวนคนในครอบครัวเฉลี่ย 5 คน ต่อ 1 ครอบครัว

การแบ่งอำนาจในครัวเรือนและการตัดสินใจ ส่วนใหญ่จะแบ่ง
กันเห็นได้ชัด เจนคือในการตัดสินใจเกี่ยวกับเรื่องการประกอบอาชีพ การตัดสินใจเกี่ยวกับ
เรื่องของชุมชน หรือเกี่ยวกับเรื่องนอกบ้านจะตกเป็นหน้าที่ของฝ่ายชาย ถือว่าเป็นการให้
สิทธิให้เกียรติแก่หัวหน้าครอบครัว ส่วนเรื่องในบ้าน เช่น ค่าใช้จ่ายในบ้าน การจัดการ
เกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ ในบ้านเกือบทุกอย่างเป็นหน้าที่ของฝ่ายหญิง แต่อาจจะมีการปรึกษา
หารือกันบ้างเพื่อร่วมตัดสินใจ แต่โดยสภาพรวมก็คือหญิงต้องเป็นช่างเท้าหลัง

ความสัมพันธ์ทางเครือญาติ ความสัมพันธ์ทางสายโลหิตหรือ
ความสัมพันธ์ทางเครือญาติยังคงดำรงอยู่ค่อนข้างหนาแน่น คือยังให้ความช่วยเหลือเกื้อกูล
หรือพึ่งพาอาศัยกันในกลุ่มญาติพี่น้อง โดยเฉพาะถ้าเป็นเรื่องผลประโยชน์มักจะช่วยเหลือ
เครือญาติของตนในขณะเริ่มก่อตั้งหมู่บ้านมี 3 ตระกูลใหญ่ ๆ คือ เสนาชนน้อย, โสภณับ

และหมิ่นประชลา แต่ปัจจุบันไม่มีคนในตระกูลหมิ่นประชลาในหมู่บ้าน เพราะได้ย้ายออกจากชุมชนและหายากส่วนมากเป็นผู้หญิง ต่อมาเมื่อตระกูลนาสุริย์เข้ามา ในปัจจุบันตระกูลใหญ่ ๆ ในหมู่บ้านมีตระกูลนาสุริย์ และตระกูลเพชรเวียง (เพชรลาเวียง)

ความสัมพันธ์กับบ้านโนนทองมีมาก เพราะเป็นหมู่บ้านที่แยกออกมาจากบ้านโนนทอง ซึ่งชาวบ้านต่างเรียกชาวบ้านโนนทองว่า "บ้านใหญ่" วัฒนธรรมความเป็นอยู่ต่าง ๆ ของบ้านต่างจึงเกี่ยวข้องกับบ้านโนนทอง โดยเฉพาะมีคนแต่งงานกับชาวบ้านโนนทองมาก ในหมู่บ้านมีตระกูลที่มาจากบ้านโนนทอง เช่น เชี่ยวสิงห์, จันทร์หล้า, คำบงคุณ, จันทบุรี ฯลฯ รวมทั้งตระกูลเก่าที่มาก่อตั้งหมู่บ้านโนนทอง จึงมีความสัมพันธ์ทางเครือญาติสูงมีการอาศัยพึ่งพา ไปมาหาสู่กันบ่อย เช่น การซื้อขายแลกเปลี่ยนสิ่งของ การช่วยแรงงานกันระหว่างเครือญาติ เป็นต้น

ในหมู่บ้านคนยังนับถือระบบอาวุโส โดยเฉพาะคนแก่เฒ่าของตระกูลต่าง ๆ เนื่องจากการนับถือเครือญาติกันเหนียวแน่น เช่น บุคคลสำคัญต่อกิจกรรมในหมู่บ้าน ถ้าหากผู้อาวุโสของตระกูลต่าง ๆ เข้าร่วมก็จะทำให้คนในตระกูลนั้นให้ความร่วมมือในกิจกรรม นอกจากนี้ชาวบ้านยังให้การยอมรับคนที่มีความรู้ โดยเฉพาะคนที่เป็ญชำนาญวิศกรรมใหม่ ๆ เข้าไปในหมู่บ้านแล้วประสบผลสำเร็จ ซึ่งเห็นได้จากกิจกรรมของกลุ่มบาคาล แม้คนในกลุ่มบาคาลจะมีฐานะยากจน แต่การที่กลุ่มมีความก้าวหน้าทำให้คนในสังคมยอมรับ

บ้านหนองกุง

เนื่องจากชาวบ้านต้องอพยพไปขายแรงงาน และอพยพไปอยู่ที่อื่นแล้วกลับมาตั้งถิ่นฐานใหม่ เมื่อประสบความล้มเหลวในการทำมาหากิน และเมื่อมีทางอื่นที่หากินได้สะดวกกว่าก็จะไป ความผูกพันของคนในหมู่บ้านจึงมีมากเฉพาะในกลุ่มเครือญาติ แต่ความผูกพันต่อกันอื่น ๆ และต่อหมู่บ้านมีไม่คอยมากนัก การแลกเปลี่ยนแรงงาน (เอาแรง) ในปัจจุบันจะมีเฉพาะกลุ่มคนที่ใกล้ชิดกัน (โดยเฉพาะงานเฒ่าถ่าน) งานส่วนมากจะช่วยกันในลักษณะกึ่งจ้างกึ่งวาน

ลักษณะครอบครัว ครอบครัวในหมู่บ้านส่วนมากเป็นครอบครัวเดี่ยว ถึงร้อยละ 89.28 มีเพียง 3 ครอบครัวเท่านั้นที่ยังไม่ได้แยกครอบครัวจากพ่อแม่ สาเหตุก็คือ เติ่งแต่งงานใหม่ต้องอยู่เลี้ยงพ่อแม่ที่แก่แล้ว แม้ว่าครอบครัวส่วนมากจะเป็นครอบครัวเดี่ยว แต่ก็ยังมีความสัมพันธ์ในเครือญาติหรือพ่อแม่เป็นอย่างมาก เพราะลูก ๆ จะปลุกกันอยู่ข้าง ๆ บ้านของพ่อแม่ การพึ่งพาอาศัยกันในด้านแรงงานระหว่างพ่อแม่และลูก ๆ มีอยู่บ้าง เพราะบ้านอยู่ใกล้กัน จำนวนคนในครอบครัวเฉลี่ยแล้วประมาณ 4 คนต่อ 1 ครอบครัว (3.76 คน)

ภายในครอบครัวมีการแบ่งงานกันทำระหว่างหญิงชายน้อยลง สามีภรรยาจะช่วยกันทำมาหากิน แต่ผู้ชายจะต้องทำงานที่หนัก้า้งมาก เช่น การซุกหัวตอ เลื่อยไม้ เป็นต้น แต่ภรรยาทำงานบ้านเสร็จเรียบร้อยแล้วก็ทำงานทุกอย่างร่วมกับสามี

ในด้านการตัดสินใจ ถ้าหากเป็นการตัดสินใจเกี่ยวกับเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทุกอย่างภายในบ้านจะเป็นเรื่องของฝ่ายหญิง แต่ถ้าตัดสินใจเรื่องที่ต้องสัมพันธ์กับชุมชนหรือการประกอบอาชีพจะเป็นเรื่องของสามี มีการปรึกษาหารือหรือตัดสินใจร่วมกันในบางกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับเรื่องค่าใช้จ่ายของครอบครัว

ความสัมพันธ์ทางเครือญาติ ยังมีความสัมพันธ์กันในกลุ่มญาติมาก สังเกตได้จากผู้นำทะเลาะกันในหมู่บ้าน ฝ่ายผู้นำเก่าจะมีพวกญาติให้การสนับสนุนและคอยโถมตีฝ่ายตรงกันข้าม นอกจากนี้ยังดูได้จาก การเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ มักจะคำนึงถึงผลประโยชน์ของพวกญาติตน เช่น ในกรณีก่อตั้งที่ดินจะมีญาติผู้นำบางคน แม้จะมีที่ดิน แต่ก็ยังได้เป็นสมาชิก และเมื่อมีการโถมตีในเรื่องนี้มาก ๆ ยังขอคำหักล้างทางพงให้พวกตนที่จะเลิกเป็นสมาชิก

การให้ความช่วยเหลือระหว่างญาติ ส่วนมากจะเป็นด้านแรงงาน ในด้านเศรษฐกิจจะช่วยเหลือกันได้น้อย เพราะความจนและต้องดิ้นรนหาเลี้ยงครอบครัวของตน

ในหมู่บ้านนี้จะมีตระกูลที่เป็นคนเก่าแก่ของหมู่บ้านคือ ตระกูล
สุริยีน นอกจากนี้ยังมีตระกูลคงวันดี มาจากบ้านกุดกว้าง ตระกูลดมมา มาจากบ้านหนองไผ่
ตระกูลกอนคำ มาจากอำเภอพล ตระกูลพัฒนาราชมาจากอำเภอพล ตระกูลเหลาลามา
จากบ้านศาลา ตระกูลน้อยเชียงคุดมาจากบ้านฟ้าเหลี่ยม ตระกูลที่ใหญ่ในบ้านคือ น้อยเชียงคุด
เหลาลา และสุริยีน ตระกูลต่างในหมู่บ้าน

ผู้อาวุโสในหมู่บ้าน ถ้าหากเป็นผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจไม่ดี
ลูกหลานยังเป็นผู้ที่ล้มเหลวในการประกอบอาชีพหรือมีฐานะยากจนเช่นกัน ชาวบ้านกลุ่ม
อื่น ๆ ก็จะไม่ให้ความเคารพนับถือเท่าใดนัก

1.8 วัฒนธรรม

บ้านนาง

วิถีชีวิตของชาวบ้านมีความสัมพันธ์กับกร เกษตรกรรม (จากการ
ส่งเสริมความรู้จากองค์กรฯ ชาวบ้านรู้จักเลือกเทคโนโลยีมาใช้ในการผลิตมากขึ้น เช่น
ชุดบ่ออากาศเพื่อการเกษตร ไข้กักระทุกในการทอผ้า ฯลฯ

ความเชื่อ

ศาสนา ในหมู่บ้านมีวัดอยู่ ๑ แห่ง มีพระซึ่งสนใจเกี่ยวกับกิจกรรม
งานพัฒนา และเป็นผู้นำในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา คนส่วนมากไปทำบุญตามประเพณี
ฮีตสิบสอง ครองสิบสี่ ที่วัด (บุญข้าวประดับดิน, บุญพระเวท, บุญกรู้น, บุญข้าวจี เป็นต้น)
คนในหมู่บ้านจึงได้ร่วมกิจกรรมกัน ความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในหมู่บ้านจึงมีมาก ใน
ปัจจุบันชาวบ้านยังแบ่งกลุ่มเป็น 5 กลุ่ม เวียนปันโตทำอาหารไปถวายพระ

ความเชื่อเกี่ยวกับโชคลาภและไสยศาสตร์ ยังนับถือผีปู่ตา
เรียกว่า ผีหัวคูด ซึ่งเป็นผีที่จะอภิบาลหมู่บ้าน จึงมีกิจกรรมที่เกี่ยวกับผีหัวคูด เช่น ทำบุญ
เลี้ยงผี ในเดือน 5 เดือน 10 และเดือน 12 โดยมีของนำไปเช่นโคยมีเต้าจำ (คน
ติดต่อกับผี) เป็นผู้นำในการทำพิธีกรรมบางอย่างเช่น การทำนา การนำหน้าคาเข้า
หมู่บ้าน จะทำไม่ได้เลยถ้ายังไม่เลี้ยงผีบ้านในเดือน 5 ก่อน

บ้านหนองกุง

คนที่อพยพมาอยู่ในหมู่บ้านนี้ส่วนใหญ่จะไม่มีที่กินทำการ เกษตร แต่ก็มีบางคนทำทางการค้าขาย เมื่อก่อนป่าไม้ยังมากอยู่จึงยึดการค้าขาย เป็นอาชีพ แต่ปัจจุบันไม้ค่อยลดลงจึงต้องออกไปรับจ้างนอกชุมชนเพิ่มมากขึ้น

ความเชื่อ

ศาสนา มีสำนักสงฆ์ประจำหมู่บ้าน 1 แห่ง แต่ไม่มีพระอยู่ประจำ วัดอยู่ห่างจากหมู่บ้าน 1.5 ก.ม. อยู่ปากทางเข้าหมู่บ้าน

ความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องผี มีความเชื่อเรื่องผีตาแสด ผีทรง ผีปู่ตา ผีตานซกจะเป็นผีประจำไร่นา ผีปู่ตาจะคุ้ม ครองหมู่บ้าน ผีทรงเป็นวิญญาณมาจากที่ต่าง ๆ ที่ทำให้เกิดการเจ็บป่วย เช่น วิญญาณเรวธม วิญญาณที่ชาวบ้านถือว่าศักดิ์สิทธิ์ (เช่น ผีปู่ตา) ผีป่า (มาจากแดน) การประกอบพิธีกรรมของกลุ่มที่นับถือผีฟ้า จะไปทำที่บ้านเหล่า
อ.หนองเรือ

การทำบุญตามประเพณีนั้น ชาวบ้านบอกว่า "ตั้งแต่เกิดเป็นบ้าน มามีการทำบุญฆ่าป่าข้าว 1 ครั้ง มีการจัดงานศพอีก 1 ครั้ง สมัยเจ้าหน่าที่องค์การอยู่" (สัมภาษณ์นายทองใส ชาวเวียง 19 พ.ย. 30) การทำบุญฆ่าป่าข้าวในครั้งนั้นก็ทำให้ ผู้นำคนเก่าทะเลาะกับชาวบ้าน เพราะผู้นำไม่ต้องการให้มีมหรสพ แต่ชาวบ้านบอกว่า "ร้อยวันพันปีก็ไม่เคยมีนางงัน (มหรสพ) บุญฆ่าป่าข้าวนี้ น่าจะให้มี" เป็นจุดหนึ่งที่ทำให้คน ไม่ชอบผู้นำ (สัมภาษณ์ นายสัมพันธ์ เหลลดา 30 พ.ย. 30)

เมื่อไม่มีพระประจำอยู่ที่วัด และชาวบ้านยังมีความผูกพันกับบ้านเดิม เวลาชาวบ้านจะทำบุญตามประเพณีต่าง ๆ ชาวบ้านจะไปร่วมกับหมู่บ้านอื่น โดยเฉพาะไปร่วมกับพี่น้องในบ้านใกล้เคียง ใครมีญาติอยู่บ้านใดก็จะไปบ้านนั้น เช่น บ้านหนองไผ่ บ้านกุดกว้าง บ้านนาเปือย บ้านโคกหิน ส่วนมากชาวบ้านจะไม่ค่อยได้ ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา หรือบำเพ็ญการกุศลที่สำนักสงฆ์ประจำหมู่บ้าน

การทำบุญตามประเพณี สีก 12 ครอง 14 ชาวบ้านจะเข้าร่วมทำบุญตามสีก 12 ครอง 14 กับหมู่บ้านใกล้เคียง ไม่มีกิจกรรมใดที่ชาวบ้านทำร่วมกัน ใครมีญาติอยู่ใกล้เคียงกับบ้านใครก็จะไปทำร่วมกับญาติ สาเหตุที่ไม่สามารถทำร่วมกันคือ

1. ไม่มีพระประจำอยู่ที่วัด
2. คนที่ย้ายมาจากบ้านอื่นที่อยู่ใกล้เคียงยังมีความผูกพันกับบ้านเก่า
3. เนื่องจากความยากจน ต้องหาเช่ากินค่า ไม่มีเวลาพอที่จะจัดกิจกรรม
4. การประกอบกิจกรรมตามสีก 2 ครอง 14 บางครั้งต้องใช้เงิน เช่น ซื้อของกิน ของใช้ ของทำบุญ หรือคองจ้างมหรสพ แต่ชาวบ้านไม่มีเงิน

การทำบุญตามประเพณีจึงเป็นเรื่องส่วนตัว ใครมีความต้องการที่จะทำ หรือสะดวกที่จะทำที่ไหนก็ไปที่นั่น จึงมีเฉพาะประเพณีสงกรานต์เท่าที่ยึดเหนี่ยวคนในหมู่บ้าน

2. โครงการพัฒนาในชุมชน

ก่อนที่จะมีการวิเคราะห์เกี่ยวกับลักษณะโครงการ ขอล่าวถึงโครงการต่าง ๆ และวิธีการดำเนินงานขององค์การอนุเคราะห์เด็กนอร์เว เพื่อเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ต่อไป

2.1 กิจกรรมที่ส่งเสริมโครงการ การพัฒนาขององค์การฯ มีจุดเน้นเกี่ยวกับเรื่องผู้นำชนาการชาว ทางออกของเกษตรกรในการแก้ปัญหาทางการเกษตร

ก่อนที่จะเกิดโครงการต่าง ๆ ขึ้น ในหมู่บ้าน เจ้าหน้าที่องค์การได้ยึดหลักในการดำเนินการดังต่อไปนี้

2.1.1 การส่งเสริมกิจกรรมในทั้ง 2 หมู่บ้าน

การส่งเสริมกิจกรรมในหมู่บ้าน ทางองค์การได้ส่งเสริมต่าง ๆ เพื่อความอยู่ดีกินดีของชาวบ้าน ที่สำคัญคือสร้างชนาการชาวเป็นหลักใน

ธนาคารข้าวเป็นศูนย์กลาง โดยเป็นที่สะสมทุน เพื่อเสริมกันระหว่างโครงการธนาคารข้าวและโครงการอื่น ๆ ต่อไป ในระยะเวลาที่กำหนด 4 ปี ทางองค์การได้ให้ความสำคัญแก่ปัญหาปากท้อง เมื่อชาวบ้านขาดแคลนข้าวบริโภค จึงจำเป็นต้องกำหนดโครงการธนาคารข้าวขึ้นมา กิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้นมาจะเป็นไปเพื่อซื้อหรือเก็อกุศลธนาคารข้าว โครงการพัฒนาโดยรวมแล้วก็มุ่งเป้าหมายไปที่ธนาคารข้าว เพื่อนำไปสู่องค์การที่สามารถแก้ปัญหาของชาวบ้านได้ในอนาคต ก่อนจะเกิดโครงการต่าง ๆ ทางองค์การมีวิธีการทำงาน ดังนี้

- พยายามรู้จักชุมชน รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับชุมชน ในระยะแรก (3-4 เดือน) เจ้าหน้าที่องค์การจะศึกษาชุมชนอย่างใกล้ชิด แต่จะไม่เร่งรัดหรือยัดเยียดกิจกรรมใด ๆ เพราะอาจไม่สอดคล้องกับปัญหาของชาวบ้าน แต่เจ้าหน้าที่จะเข้าไปคลุกคลีร่วมอยู่ร่วมกัน ร่วมทำงานสร้างความคุ้นเคย ปรับตัวให้เข้ากับชาวบ้าน เพื่อให้ชาวบ้านยอมรับและสามารถทำงานร่วมกันอย่างมีความเข้าใจกันในโอกาสต่อไป

- หาผู้นำท้องถิ่น ซึ่งเป็นผู้ที่ชาวบ้านยอมรับและสามารถที่จะชักจูงชาวบ้านให้ร่วมงานพัฒนาได้ โดยผู้นำต้องเป็นผู้ที่สนใจเกี่ยวกับงานพัฒนา เสียสละ เป็นตัวอย่างที่ดี มีคุณธรรม เป็นต้น

- กระตุ้นให้ชาวบ้านตระหนักถึงปัญหาของตนเอง โดยให้ชาวบ้านอภิปรายปัญหาต่าง ๆ เจ้าหน้าที่คอยตั้งคำถามเพื่อให้ชาวบ้านได้คิด และให้มีการแสดงความคิดเห็นอย่างทั่วถึง พยายามสร้างความเชื่อมั่นในตนเองกับชาวบ้าน ซึ่งทำได้โดยการยอมรับความคิดเห็นต่าง ๆ หาแนวทางสรุปปัญหาต่าง ๆ โดยยึดหลักประชาธิปไตย

- ส่งเสริมให้ประชาชนจำแนกปัญหาที่เร่งด่วน ซึ่งภาคอีสานส่วนมากจะเป็นปัญหาเกี่ยวกับเรื่องปากเรื่องท้อง โดยให้ประชาชนตัดสินใจเลือกแนวทางแก้ปัญหาและดำเนินการแก้ปัญหาเอง

- ช่วยให้ประชาชนตระหนักถึงข้อดีข้อเสียของแนวทางแก้ปัญหาต่าง ๆ

- ส่งเสริมให้ประชาชนได้แก้ปัญหของตนเองต่อไป และหาแนวทางเพิ่มขีดความสามารถของประชาชนในการแก้ปัญหาต่าง ๆ เช่น การไปดูงาน ให้การอบรม เป็นต้น

การดำเนินงานตามขั้นตอนต่าง ๆ เน้นด้านคุณภาพค่อยเป็นค่อยไป และให้ความสำคัญต่อโครงสร้างต่าง ๆ ในชุมชน เช่น สังคม วัฒนธรรม อำนาจ เป็นต้น การทำงานเริ่มจากการพูดคุยกับชาวบ้านทั่วไป ผู้อาวุโส และเน้นหนักผู้นำที่มีความเข้าใจปัญหา มีความสามารถในการบริหารงาน ดำเนินการระบบกลุ่มฝึกให้สมาชิกมีส่วนร่วมเพื่อการแสดงความคิดเห็นอย่างเป็นประชาธิปไตย การเสวนาไคยิบยกปัญหาต่าง ๆ ในชุมชนมาถกเถียงกัน หาแนวทางสรุปปัญหาต่าง ๆ ร่วมกัน

การจัดระบบการดำเนินงานในโครงการต่าง ๆ ส่งเสริมคนในชุมชนจัดทำแผนงานต่าง ๆ เป็นของชาวบ้าน ถ้าหากชาวบ้านสามารถเอาสภาวะแวดล้อมมาใช้ให้เห็นประโยชน์ก็จะเกิดผลดีต่องานพัฒนา

สถาบันหรือโครงการต่าง ๆ ที่ตั้งขึ้นมากเพื่อใช้เป็นเวที ให้คนในชุมชนได้เรียนรู้การดำเนินงาน ทั้งนี้เพื่อการพัฒนาตนเองหรือกล่าวอีกในหนึ่งก็คือ การสร้างคุณภาพของคนจากกิจกรรม มุ่งหวังที่จะพัฒนาคุณภาพของทุก ๆ ด้านไปพร้อมกับความก้าวหน้าของโครงการต่าง ๆ

2.1.2 กิจกรรมสร้างผู้นำ

ผู้นำมีความสำคัญต่องานพัฒนามาก เมื่อทำความเข้าใจกับชุมชนแล้วก็เริ่มค้นหาตัวผู้นำชุมชน แต่ในกรณีที่มีผู้นำในชุมชนยังไม่เด่นชัดก็ต้องสร้างผู้นำชุมชนโดยใช้กิจกรรมต่าง ๆ

การเคลื่อนไหวงานหลายด้าน หลายโครงการ ก็จำเป็นต้องกระตุ้นบุคคลหลาย ๆ คนให้มาเป็นหัวเรี่ยวหัวแรงในการทำงาน ก็คือ สร้างกลุ่มผู้นำ ถ้าหากกลุ่มนี้มีความสามัคคีกันทำงาน เสียสละ เข้าใจแนวความคิดเกี่ยวกับการพัฒนาจริง ๆ โครงการต่าง ๆ ก็คงดำเนินไปอย่างมีความก้าวหน้า

- ค้นหาผู้นำที่มีความถนัดในด้านต่าง ๆ เพื่อเป็นคนกลางในการถ่ายทอดแนวความคิดในการพัฒนาไปสู่สมาชิกคนอื่น ๆ
- ให้ทำกิจกรรมแบบลองผิดลองถูก เพื่อให้ผู้นำแสดงความสามารถและหาทางเสริมความรู้ต่อไป

- เปิดเวทีแลกเปลี่ยนแนวความคิดทางด้านการพัฒนา โดยเจ้าหน้าที่หรือวิทยากรจากที่อื่นมาคุยกับชาวบ้านและผู้นำ
- ไปดูงาน เพื่อให้ชาวบ้านและผู้นำเกิดแนวความคิด ซึ่งเกิดผลดีแก่เจ้าหน้าที่ ให้คำแนะนำหรือพูดคุยเกี่ยวกับโครงการต่าง ๆ เอง
- จัดให้ชาวบ้านได้พูดคุยกัน เพื่อร่วมกันหาแนวทางแก้ปัญหา
- กระตุ้นให้ชาวบ้านและผู้นำเกิดแนวความคิดที่จะพัฒนา โดยยึดหลักการพึ่งตนเองและเน้นในเรื่องปากเรื่องท้อง

2.1.3 ส่งเสริมเกษตรกรในการแก้ปัญหาทางการเกษตร โดยส่งเสริมให้ทำการเกษตรแบบผสมผสาน เช่น การเจาะบาดาลเพื่อการเกษตร การขุดบ่อเลี้ยงปลา การปลูกพืชคลุมดินหลังฤดูเก็บเกี่ยว การปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์พันธุ์พื้นเมือง เป็นต้น

การแสวงหาทางออกของเกษตรกรในการแก้ปัญหาทางด้านการเกษตร ต้องคำนึงถึง

- ชาวบ้านทำการผลิตได้เอง โดยใช้ต้นทุนน้อย
- เป็นสิ่งที่มีอยู่ในท้องถิ่น หรือเหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น
- ไม่ทำลายระบบนิเวศน์วิทยา ซึ่งเป็นผลเสียต่อผู้บริโภคในระยะยาว

รูปแบบการทำงานของเจ้าหน้าที่ คือ พยายามค้นหาเกษตรกรที่ประสบผลสำเร็จจากการดำเนินกิจกรรมการเกษตรแบบผสมผสานแล้วนำมาเป็นตัวอย่างแก่เกษตรกรที่อยู่ภายใต้การสนับสนุนขององค์การฯ แนวทางนี้ได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานต่าง ๆ มากมาย เพราะทางองค์การฯ ไม่มีเจ้าหน้าที่ทางด้านเทคนิค

2.2 วิธีส่งเสริมความรู้ (จากการสัมภาษณ์ คุณเจริญทร์ บุญมีริยะ

13 เมษายน 2530)

การส่งเสริมความรู้และทักษะ เพื่อให้คนในชุมชนได้พัฒนา ศักยภาพในการแก้ปัญหาของตน และสามารถพึ่งตนเองได้ เมื่อทางองค์การถอนตัวออกจากชุมชน โดยองค์การอนุเคราะห์เค็กันอร์เว (โดยเฉพาะที่โครงการอีสาน 1) มีวิธีการส่งเสริมความรู้และทักษะให้กับประชาชน ดังนี้

2.2.1 การให้ความรู้เป็นกลุ่มบุคคล ซึ่งอาจจะได้จาก โครงการที่ให้ประโยชน์แก่คนทั้งสังคม หรือให้ประโยชน์แก่กลุ่มบุคคล เช่น โครงการธนาคาร ช่าง ร้านค้าสหกรณ์ การจัดซื้อที่ดินเพื่อการเกษตร ช่างไม้ ช่างตีเหล็ก ทอผ้า เป็นต้น องค์การได้ส่งเสริมความรู้ โดยวิธีการพาไปดูงาน การฝึกอบรม การบรรยายสรุป การใช้ กลุ่มทดลองสาธิต แต่มีความเชื่อว่าการพาไปดูงานเป็นสิ่งที่ทำให้ประชาชนจะได้เห็นสภาพ ที่เป็นจริงแล้วยังได้แลกเปลี่ยนแนวความคิดกับเจ้าหน้าที่ หรือสมาชิกของกลุ่มที่ไปดูงานนั้น นอกจากนี้ประชาชนได้เรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ความความสนใจ ผู้ที่ไปดูงานมาแล้วยังสามารถ แยกแพร่ความรู้ไปให้บุคคลอื่นโดยการประชุมกัน ตกเถียงกันว่าโครงการที่ไปพบเห็นมานั้น เหมาะที่จะนำมาทำในสภาพแวดล้อมของชุมชนพวกตนหรือไม่ วิเคราะห์หาข้อดีและข้อเสีย ที่จะนำโครงการต่าง ๆ เข้ามาในชุมชน หาแนวทางที่เป็นไปได้ร่วมกัน การพากันไปดู งานทางองค์การจะดูความสนใจ ปัญหาและสภาพชุมชนคนที่ไปดูงานมาแล้วยังต้อง แยกแพร่ แนวความคิด หรือสิ่งที่ตนได้รับมาให้คนอื่นทราบด้วย การพาไปดูงานใช้เวลาประมาณ 1-5 วัน

เมื่อมีการรวมกลุ่มสนใจ หรือเมื่อโครงการต่าง ๆ เกิดขึ้น ในชุมชนแล้ว ถ้าหากมีปัญหาทางองค์การมักจะทำให้การฝึกอบรม โดยเชิญวิทยากรมาให้การ อบรม ช่วงเวลาที่เข้าอบรมอาจจะใช้เวลา 2-30 วัน เช่น การอบรมกลุ่มช่างเหล็กที่บ้าน หนองกุงใช้เวลา 10 วัน การส่งคนเข้าอบรมเรื่องการเลี้ยงไหม โดยส่งคนไปอบรมที่ จังหวัดชัยภูมิ เป็นเวลา 30 วัน ในบางโครงการต้องอาศัยการสาธิต เช่น การสาธิต การปลูกหมอนเลี้ยงไหม การสาธิตการประกอบอาหาร การสาธิตการสร้างส้ม การสาธิต การเจาะน้ำบาดาล การสาธิตการทำนาแบบใหม่ เป็นต้น

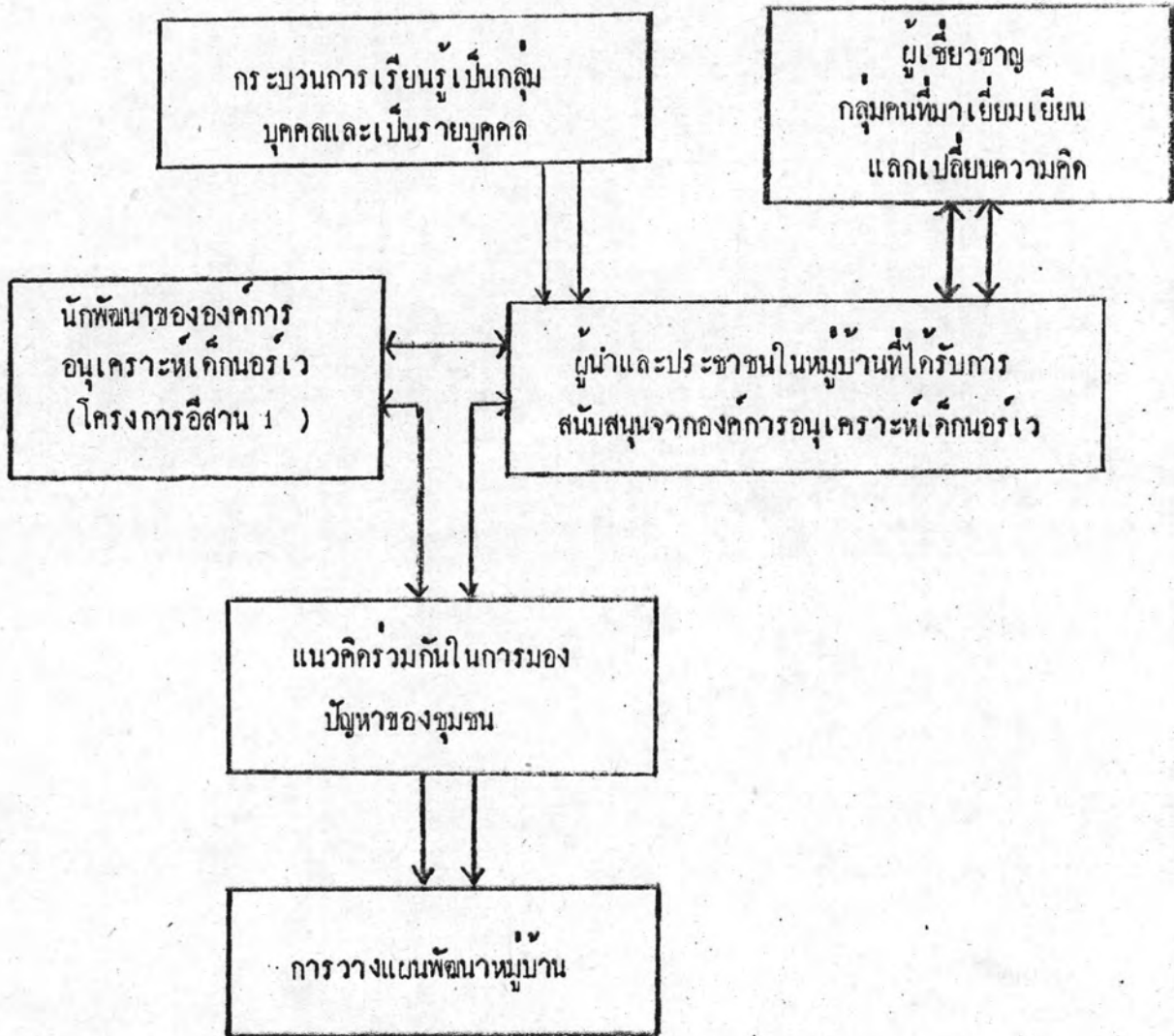
การประชุมบรรยาย ฝึกอบรม ทางองค์การฯ ใช้วิทยากรทั้งภายในและภายนอก โดยมักจะประสานกับหน่วยงานต่าง ๆ เชิญวิทยากรจากหน่วยงานต่าง ๆ ซึ่งจะกล่าวถึงในโครงการต่าง ๆ ต่อไป

ในเรื่องการทำงาน องค์การจะเตรียมชาวบ้านก่อน โดยเริ่มเข้าไปในกลุ่มย่อย ๆ ก่อนในตอนแรก แล้วต่อมาขยายใหญ่ออกไป การที่องค์การได้เข้าไปดูงานทำให้ชาวบ้านเกิดความรู้ต่อปัญหาที่กว้างขวางขึ้น ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการยอมรับในนวัตกรรม หรือการเปลี่ยนแปลงใหม่ ๆ มากขึ้น ผลที่ได้รับจากวิธีให้การศึกษานี้เป็นลักษณะเปลี่ยนทัศนคติที่มีต่อกลุ่ม โดยมีจุดมุ่งหมายก่อให้เกิดการจัดระเบียบทางสังคม ซึ่งเชื่อว่าจะก่อให้เกิดพลังที่จะนำความสำเร็จมาสู่ชุมชน เมื่อกลุ่มมีทัศนคติที่ถูกต้อง มีความรู้ ความสามารถ มีทักษะเพียงพอ แล้วก็กระตุ้นชาวบ้านจัดโครงการต่าง ๆ ตามที่ชาวบ้านต้องการ โครงการต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นหลังจากสมาชิกได้ผ่านขั้นตอนการให้การศึกษามีความรู้ มีทักษะบางอย่างแล้ว แต่การสรุปบทเรียนและการแก้ไขปัญหาลักษณะต่าง ๆ มักจะกระทำกันอยู่เสมอ เพื่อให้กฎระเบียบต่าง ๆ ได้สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น

2.2.2 การให้ความรู้ เป็นรายบุคคล การให้การศึกษเพื่อพัฒนา แม้ว่าองค์การจะเน้นที่กลุ่มบุคคลและสังคมมากกว่า แต่การให้ความรู้เป็นรายบุคคล ทางองค์การก็ให้การสนับสนุนอยู่เช่นกัน เช่น การร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ของสมาคมของเทคโนโลยีที่เหมาะสม ส่วนชาวบ้านในเรื่องการขยายพันธุ์พืช (การตัดตา การต่อกิ่ง ฯลฯ) นอกจากนี้ยังได้ส่งคนในชุมชนไปรับการฝึกอบรมเกี่ยวกับ ข่างไฟฟ้า ข่างยนต์ การปลูกเห็ดนางฟ้า และความรู้เกี่ยวกับการเกษตรอื่น ๆ การเสริมความรู้คนในโครงการต่าง ๆ ในบางครั้งองค์การได้เลือกบุคคลที่คิดว่าสามารถที่จะกระจายความรู้ไปสู่บุคคลอื่นได้เข้าอบรม ซึ่งระยะเวลาที่ใช้ในการศึกษาอบรมนั้นขึ้นอยู่กับลักษณะของกิจกรรม ความพร้อมของประชาชน เนื้อหาของหลักสูตร ตลอดจนงบประมาณที่จะนำมาจัด ซึ่งมีระยะเวลาตั้งแต่ 15-60 วัน

แผนภาพที่ 2-1

กระบวนการเรียนรู้และกำหนดกิจกรรมการพัฒนาของหมู่บ้าน
ภายใต้การสนับสนุนขององค์การอนุเคราะห์เด็กนอร์เวย์

2.3. โครงการส่งเสริมอาชีพและการพึ่งตนเอง

2.3.1. โครงการธนาคารข้าว

บ้านผาง เนื่องจากปัญหาการขาดแคลนข้าว ผู้เฒ่าและชาวบ้านในหมู่บ้าน จึงจัดทำโครงการธนาคารข้าว เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เพื่อเป็นกลุ่มพื้นฐานทาง เศรษฐกิจ หลังจากที่เจ้าหน้าที่เข้าไป 6 เดือน ก็เริ่มมีการรวมกลุ่มธนาคารข้าว โดยชาวบ้านช่วยกันบริจาคข้าว และองค์การฯ ออกเงินสมทบ

การดำเนินงานในช่วงปีแรกประสบปัญหา ชาวบ้านยังสับสนในการปฏิบัติงาน ทางองค์การฯ ก็ได้เข้ามาแลกเปลี่ยนความรู้กับชาวบ้าน และจัดอบรมที่บ้านโคกสูง 2 วัน แต่ต่อมาก็ยังเกิดปัญหาเช่นนี้อีก ทางองค์การฯ จึงให้มีการอบรมที่ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียน เป็นเวลา 3 วัน หลังจากที่ได้รับทราบการอบรมมาแล้ว สมาชิกมีความกระตือรือร้นในการ ปฏิบัติงานมากขึ้น มีการปรับปรุงระบบการบริหารงาน เช่น การแบ่งกลุ่มสมาชิกเป็นกลุ่มย่อย แล้วแต่ละกลุ่มเลือกตัวแทน 2 คน ทำหน้าที่ประสานงานกับกรรมการกลาง ผู้ที่อบรมมา เป็นพี่เลี้ยงของแต่ละกลุ่ม ในระยะต่อมาแม้จะมีปัญหาเกิดขึ้นจากการปฏิบัติงาน เจ้าหน้าที่ องค์การฯ และผู้นำชุมชน และชาวบ้านก็จะร่วมกันแก้ปัญหา โดยทางองค์การฯ อาจเสริมความรู้ ด้วยวิธีต่าง ๆ ที่กล่าวมา

1. การทำนารวม ซึ่งทำในที่สาธารณะและเช่าที่ ในปี พ.ศ. 2526 และ 2527 โค้ชชาวเขารธนาคารทั้งหมด 140 ถึง
2. การเลี้ยงปลาที่สระวัด โดยแบ่งกันรับผิดชอบในการหาอาหารให้ปลา นำปลา ไปขายได้เงินเขารธนาคาร 700 บาท
3. การตั้งร้านค้าข้าว ในช่วงที่ชาวสารราคาแพง จะซื้อข้าวสารมาจำหน่าย ในปี พ.ศ. 2526 - 2527 โค้ชไรเขารธนาคาร 1,026 บาท
4. การเลี้ยงครั้ง ชาวบ้านนำครั้งมาปล่อยตามคันไม้ที่วัด (ถ้าตั้งทำเนิมนงาน ในปี

ในการปฏิบัติงานทุกอย่าง ถ้ามีปัญหา ชาวบ้านจะประชุมแล้วมาร่วมกันหาแนว ทางแก้ปัญหา แบ่งหน้าที่กันรับผิดชอบ

ปัญหาและการแก้ปัญหาของกลุ่มชนาครชาว

1. ปัญหาในการดำเนินงาน เช่น ระเบียบการกู้ยืมไม่รัดกุม ซึ่งต่อมาก็ได้ปรับปรุงโดยให้คนที่เดือดร้อนจริง ๆ ยืมก่อนคนอื่น
2. สมาชิกบางคนไม่สามารถทำงานได้เต็มที่ เพราะไม่เข้าใจงาน ไม่เข้าใจปรัชญาในการดำเนินงานพัฒนา เห็นแก่ตัว ไม่เสียสละ

ชาวบ้านต่างได้มีการทบทวนถึงปัญหาต่าง ๆ อยู่เสมอ ๆ จึงแก้ปัญหาได้ทันที่วงที่ และเมื่อมีการจัดการอบรมเชิงปฏิบัติการ ชาวบ้านก็ได้เข้าร่วมทุกครั้ง จึงสามารถนำความรู้ นั้นมาแก้ปัญหาได้

บ้านหนองกุง ชาวบ้านและทางองค์การอนุเคราะห์เด็กนอร์เวได้ร่วมกันจัดตั้ง

ชนาครชาว เช่นเดียวกับบ้านต่าง ในช่วงแรกก็มีปัญหาเช่นเดียวกัน ทางองค์การได้พยายาม ส่งเสริมโดยการจัดวิทยากรมาให้การอบรมและแลกเปลี่ยนแนวความคิด แต่ชาวบ้านหนองกุง ก็ไม่ได้ร่วมเข้าอบรมอย่างเต็มที่ เช่น ประชุมที่บ้านโคกสูง วันที่ 2-3 พ.ค. 2524 ตัวแทน จากบ้านหนองกุงก็เข้าอบรมได้วันเดียว ประชุมที่บ้านคอนหินในเดือนกรกฎาคม ตัวแทนจาก บ้านหนองกุงก็ไม่ได้เข้าอบรม อย่างไรก็ตามหลังจากที่ได้รับการอบรมมาแล้ว ในบางครั้ง สมาชิกก็ไม่ได้นำความรู้ที่ได้จากการอบรมมาถ่ายทอดหรือแลกเปลี่ยนกัน เพราะเนื่องจาก เริ่มมีความขัดแย้งระหว่างผู้นำ (ปี พ.ศ. 2524)

กิจกรรมที่ส่งเสริมชนาครชาว

การจัดทำศูนย์สาธิตการตลาด ขายสินค้าอุปโภคบริโภค เช่น อาหาร เครื่องมือ ทางการเกษตร แต่มีปัญหาเกิดขึ้นคือ คนซื้อเชื่อกันมาก บางคนก็ไม่ยอมจ่ายและเครื่องมือ เครื่องใช้ทางการเกษตรขายไม่ได้ ในช่วงที่ซื้อข้าวสารมาขายเงินหายจากบัญชี บัญชีถูกฉีก ชาวบ้านเข้าใจว่าผู้ใหญ่บ้านและเหรัญญิกเป็นคนโกง แต่ก็ไม่มีใครรับผิดชอบจึงต้องหยุด กิจกรรม

ในกลุ่มชนาครชาวปัจจุบันมีคนเข้าร่วมร้อยละ 95 ของหมู่บ้าน มีข้าวอยู่ใน บัญชีชนาคร 1,200 ตัง มีเงินอยู่ในชนาคร 15,675 บาท

ปัญหาและการแก้ปัญหา

- ปัญหาเกี่ยวกับการดำเนินงาน ขาดความรู้ความเข้าใจในด้านการดำเนินงาน การจัดการทางบ้านบึงชี เป็นสาเหตุทำให้เกิดข้อผิดพลาด และเกิดปัญหาในการทำงานในระยะต่อมา เพราะคนในชุมชนขาดความไว้วางใจกัน

- ปัญหาเรื่องคนคิดหนี คนที่หนีไม่ชำระก่อน เห็นแก่ตัวจึงทำให้ความกลมเกลียวของคนในชุมชนลดลง

- การทะเลาะกันระหว่างผู้นำที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ทำให้งานพัฒนาต่าง ๆ เคลื่อนไปได้ช้า โดยเฉพาะผู้นำที่ไม่เป็นทางการ ซึ่งเป็นผู้อยู่ปถัมภ์ในชุมชนนั้น ไม่ยอมร่วมงานร่วมประชุม คนอื่น ๆ ที่อยู่ภายใต้การอุปถัมภ์จะเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ก็ต้องดูท่าทีของผู้อยู่ปถัมภ์ด้วย การทะเลาะกัน ทำให้ผู้นำไม่เคลื่อนไหวไม่สนับสนุนกรรมการในการปฏิบัติงาน ความร่วมมือของชาวบ้านในการค้นคว้ากิจกรรมร่วมกันเพื่อหาความรุดหน้าไม่มี การลดความขัดแย้งระหว่างผู้นำทั้ง 2 ไม่ใช่เรื่องง่าย เพราะเป็นเรื่องศักดิ์ศรีและผลประโยชน์แต่ละฝ่าย

ทางออกในการแก้ปัญหาจึงเป็นเรื่องยาก เพราะทุกคนไม่มีเวลาว่างงานเพื่อส่วนรวมเท่าใดนัก ปัญหาเรื่องเศรษฐกิจและเนื่องจากมีผู้นำที่ค่อนข้างเพียง 2 คน และยังทะเลาะกันอีก จึงเป็นอุปสรรคทำให้งานไม่ก้าวหน้า เพราะแต่ละฝ่ายคอยโจมตีกัน

2.5.2 โครงการกลุ่มทอผ้า

บ้านผาง เป็นการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ลดการออกไปทำงานนอกชุมชน เสริมรายได้ รักษาลายผ้าที่เป็นเอกลักษณ์ของภาคอีสานไว้ เช่น ทอผ้าซีก ผ้าชายน้ำไหล ผ้ามัดหมี่ ผ้าพาดไหล ผ้าโสร่ง เป็นต้น การดำเนินการในช่วงแรกเป็นของกลุ่มแม่บ้าน แต่การดำเนินงานมีปัญหาแตกความสามัคคีไม่ไว้วางใจกัน การเอาเปรียบกัน แม่บ้านส่วนใหญ่ยุ่งกับงานบ้านไม่ได้ทำงานค้าปลีก ในการจำหน่ายในระยะแรกแทบ เพราะคนยังไม่รู้จัก ทำให้ต้องเลิกดัมในปี 2528

ต่อมาเมื่อมีการสรุปปัญหาต่าง ๆ แล้ว ทางองค์การที่ส่งเสริมเยาวชนในการทอผ้าและในทอผ้าอยู่ที่บ้านของตนเอง ทำให้ปัญหาต่าง ๆ ลดลง กลุ่มเยาวชนดำเนินการมาถึงปัจจุบัน

ทางองค์การส่งเสริมความรู้ โดยการให้ไปฝึกอบรม พาไป
ดูงานตามที่ต่าง ๆ เพื่อนำความรู้และประสบการณ์มาประยุกต์ใช้ในการทอผ้าและการออกแบบลวดลาย

เนื่องจากพัฒนากรอำเภอเห็นว่า ฝีมือการทอผ้าของชาวบ้าน
ต่างดี จึงขอทุนจากองค์การอุตสาหกรรมต่างประเทศ จัดตั้งกลุ่มทอผ้าของแม่บ้านขึ้นอีก
ปัจจุบันจึงมีกลุ่มเยาวยชน 7 คน และกลุ่มแม่บ้านอีก 10 คน ดำเนินการทอผ้า

ปัญหาต่าง ๆ สามารถแก้ไขได้ เนื่องจากปัจจุบันพัฒนากร
เป็นผู้สั่งทำตามความต้องการของตลาด แต่ก็ยังคงมีปัญหาในเรื่องการเห็นแก่ตัวของสมาชิก
บางคน

บ้านหนองกุง มีสมาชิก 6 คน จุดมุ่งหมายในการจัดตั้ง
เหมือนกับที่บ้านต่าง แต่ไม่ได้เป็นการรักษาเอกลักษณ์ของลายผ้า ผ้าที่ทอ เช่น ผ้าขาวม้า
มาหน้าต่าง ทางองค์การส่งเสริมความรู้คล้ายกัน แต่ก็ไม่ค่อยได้เข้าร่วมฝึกอบรมอย่าง
เต็มที่ เพราะปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ กลุ่มทอผ้าดำเนินการอยู่ 6 เดือน แบ่งกำไรกันได้
คนละ 600 บาท ทำให้ชาวบ้านรู้สึกว่ามีคุ้มกับค่าแรง เนื่องจากเสียเวลาทำงานมาก

ปัญหาของกลุ่มทอผ้า

1. สมาชิกชกแย้งกันเกี่ยวกับเรื่องแบ่งผลกำไร คนที่ทำงาน
น้อยได้เท่ากับคนที่ทำงานมาก สมาชิกมองเห็นการเอาเปรียบกันและกัน จึงต้องเลิก
2. ข้อจำกัดทางด้านร่างกาย เช่น สายตาไม่ดี
3. ไม่สามารถแข่งขันกับผ้าโรงงานได้ เนื่องจากราคา
ถูกกว่า จากปัญหาต่าง ๆ ทำให้กลุ่มทอผ้าในบ้านหนองกุงจึงต้องเลิก

2.2.5 โครงการทางด้านการเกษตร

2.3.3.1 โครงการเจาะน้ำบาดาลเพื่อการเกษตร

บ้านผาง

ทางองค์การฯ ร่วมกับสมาคมเทคโนโลยีที่เหมาะสม (A.T.A.) ได้ส่งเสริมการเจาะน้ำบาดาล โดยให้เงินกู้และให้ยืมเครื่องชุกเจาะ ชาวบ้านสามารถจะนำน้ำมากิน มาใช้ มาเพาะปลูก เช่น ตกกล้า ทำนาในช่วงฝนแล้ง เพาะปลูกพืชผักในหน้าแล้ง ตลอดจนสูบน้ำขึ้นมาใส่บ่อเลี้ยงปลา

การเจาะน้ำบาดาล ทำเป็นกลุ่ม ชาวบ้านยังสามารถไปรับจ้างในหมู่บ้านใกล้เคียง นำค่าจ้างมาแบ่งกันและจะหักเงินส่วนหนึ่งเข้ากลุ่ม

กลุ่มนี้แม้จะเป็นกลุ่มคนจน แต่เนื่องจากกลุ่มมีความก้าวหน้าและประสบผลสำเร็จ จากการที่ใช้น้ำบาดาลเพาะปลูกพืชพันธุ์ธัญญาหาร และสามารถที่จะเชื่อเพื่อเผื่อแพร่ผลผลิตที่ได้ไปให้คนอื่น หรือขายในราคาถูกให้กับเพื่อนบ้าน ทำให้กลุ่มนี้ได้รับการยอมรับในชุมชนมาก

ทางองค์การได้ส่งเสริมความรู้โดยวิธีที่กล่าวมา โดยเน้นหนักทางความรู้เกี่ยวกับการปลูก บำรุงรักษา ตลอดจนการขายพันธุ์พืชและพันธุ์ปลา

ในปัจจุบันมีบ่อน้ำบาดาลทั้งหมด 31 บ่อ ในหมู่บ้าน 13 บ่อ ทามไร่นา 18 บ่อ จำนวนบ่อเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ (ปี 2525 มีจำนวนบ่อทั้งหมด 5 บ่อ) เพราะชาวบ้านได้ประโยชน์

ปัญหาที่ประสมมักจะเป็นในช่วงปีแรก คือปลูกพืชผักชนิดเดียวกัน ทำให้ขายได้ในราคาต่ำ หรือขายคิดราคาตัวเอง แต่ปัจจุบันชาวบ้านได้แก้ปัญหานั้นคือ ปลูกพืชต่างชนิดกัน

บ้านหนองกุง

เนื่องจากความแห้งแล้งในเขตนี้มีมาก แหล่งน้ำที่จะใช้ใน การเกษตรอยู่ห่างไกลจากหมู่บ้าน ชาวบ้านไม่มีที่ใกล้แหล่งน้ำ ถ้าหากจะเพาะปลูกต้องเช่า ที่ จึงคาดว่า การขุดเอาน้ำบาดาลมาใช้ จะทำให้ประชาชนมีใช้ในการเพาะปลูก ปัจจุบันนี้ มีบ่อน้ำบาดาล 6 บ่อ ปัจจุบันใช้ได้ 4 บ่อแล้ว แต่ใช้ในการเพาะปลูกจริงเพียงบ่อเดียวเท่านั้น เป็นที่น่าสังเกตว่าชาวบ้านไม่ค่อยได้ใช้ประโยชน์จากน้ำบาดาลในการเพาะปลูกเท่าใดนัก มีเพียง นายสัมพันธ์ เหลลาลา เท่านั้น ที่ยังปลูกพืชผักสวนครัวอยู่

อุปสรรคของโครงการนี้คือ น้ำอยู่ลึก 33-42 เมตร มีหิน ใต้ดินแข็ง จึงเสียเวลาในการขุด ประชาชนก็ยังไม่เป็นเวลาจะมาปลูกผักมากนัก ที่สำคัญคือ ประชาชนได้รับบทเรียนเกี่ยวกับการปลูกผักขายมาแล้ว คือกว่าผักจะเจริญเติบโตต้องใช้ เวลามาก ต้องมีเวลาเอาใจใส่ดูแลรักษา เมื่อนำไปขายแล้วยังได้ราคาถูก (หน้าแล้ง) ส่วนการปลูกผักหน้าฝน แม้ผักจะราคาดี แต่ก็ยังมีปัญหาคันแมลง

2.3.3.2 โครงการปลูกถั่วเขียวบ้านฝาง

ในปี พ.ศ. 2524 ฝนแล้ง ชาวบ้านหลายคนไม่สามารถ ทำนาได้ จึงรวมตัวกันได้ 19 คน ทำโครงการปลูกถั่วเขียวแทนข้าวในนา ทางองค์การ ได้สนับสนุนโดยติดต่อกับอาจารย์คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น มาให้แนะนำ เกษตรกรในการปลูก และการบำรุงรักษาและให้ยืมเมล็ด

ปัญหาที่ประสบ

1. การวางแผนล่าช้า ปลูกปลายฤดูฝน ฝนก็ไม่ค่อยตก แต่ในเดือนตุลาคมฝนตกหนัก ชาวบ้านไม่รีบระบายน้ำจากแปลงปลูกถั่วเขียว (เพราะเกรง ว่า ฝนจะขาดช่วงนาน ๆ) ถั่วเขียวจึงเหลืองตายเป็นจำนวนมาก กล่าวคือชาวบ้านขาด ประสบการณ์ในการปลูกนั่นเอง
2. ขายผลผลิตได้ในราคาต่ำ เนื่องจากถั่วไม่งามเท่าที่ควร เนื่องจากเกิดราและเมล็ดโตไม่เต็มที่ รวมทั้งเป็นช่วงเวลาที่ผลผลิต (ถั่วเขียว) ออกสู่ ตลาดมาก

2.3.3.3 โครงการปลูกข้าวโพดบ้านฝาง

สมาชิก 27 คน รวมตัวกันปลูกข้าวโพด องค์การได้ส่งเสริม
ได้เชิญเกษตรกรตำบลมาให้คำแนะนำชาวบ้านในการปลูก การบำรุงรักษาและหาเมล็ดพันธุ์
สาธิตการปลูกโดยไข่มุกวิทยาศาสตร์ ปุ๋ยคอก

การปลูกข้าวโพดประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี กลุ่มปลูก
ข้าวโพดนอกจากจะได้เงินจากการขายข้าวโพดแล้วยังได้กิน ได้บริจาคเงินส่วนหนึ่งให้
ธนาคารข้าวด้วย ปัจจุบันก็ยังมีคนปลูกข้าวโพดโดยเฉพาะข้าวโพดพันธุ์ดี เป็นพันธุ์ที่ใช้
ระยะเวลาปลูกน้อย เก็บเกี่ยวได้เร็ว

2.3.3.4 โครงการสร้างห้องเลี้ยงไหมบ้านฝาง

เป็นโครงการเสริมของกลุ่มทอผ้า ทางองค์การได้ร่วมมือ
กับเกษตรกรตำบล องค์การอาสาสมัครแคนาดา ทำแปลงสาธิต (ปลูกหม่อน)

ทางองค์การส่งสมาชิกไปฝึกอบรมการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม
ที่สถานีทดลองไหมร้อยเอ็ด เป็นเวลา 1 เดือน หลังจากการอบรมมาแล้ว แบ่งกลุ่มออก
เป็น 2 พวก คือ แม่บ้านและเยาวชนปลูกหม่อนในที่ของ นางหนูสิน นันบุญมา กลุ่มแม่บ้าน
ปลูกในที่ของแม่วัน

ในช่วงเดือนสิงหาคม 2525 ทางองค์การเตรียมโครงการ
ส่งสมาชิกไปอบรมที่จังหวัดชัยภูมิแต่ต้องงด เพราะพ่อบ้านส่วนใหญ่ไปทำงานต่างถิ่น จำเป็น
ที่แม่บ้านจะต้องอยู่กับบ้าน

ปัญหาการเลี้ยงไหม เป็นกิจกรรมที่ต้องใช้เวลาอย่างมาก แม้
ราคาจะดี แต่ชาวบ้านส่วนมากจะไม่มีเวลาจึงไม่ได้ทำเป็นประจำ จะทำเป็นช่วง ๆ
เช่น ช่วงเสรีจากการปักค่านาแล้ว เพราะใบหม่อนมาก ช่วงแล้งใบหม่อนจะน้อยมีการ
เลี้ยงบ้างไม่มาก ชาวบ้านได้นำความรู้ที่ถูกต้องจากการเข้าอบรมมาใช้ และให้เหตุผลว่า
ได้ผลผลิตมากขึ้น (สัมภาษณ์แม่ทว บ้านฝาง 4 สิงหาคม 2530) นอกจากนี้ชาวบ้านยัง
ได้ขายใบหม่อน

2.3.3.5 โครงการจัดซื้อที่ดินเพื่อการเกษตรบ้านหนองกุ้ง

เริ่มในเดือนสิงหาคม 2524 แต่โครงการไม่ชัดเจน บางคนไม่กล้าเสี่ยง เพราะมีหนี้สินอยู่แล้ว ถ้าหากป้อนเงินจากองค์กรมาซื้อที่ดินก็จะเป็นการก่อหนี้ผูกพันเพิ่มขึ้นมาจาก 15 ครอบครัวที่แจ้งความจำนงจะเข้าร่วมในตอนแรก เหลือ 11 ครอบครัวในเดือนธันวาคม และเมื่อกลุ่มพิจารณาคุณสมบัติที่มีคุณภาพและคุณสมบัติแล้วมีเพียง 9 ครอบครัวเท่านั้นที่เหมาะสม และดำเนินการในเดือนมกราคม ในปี 2525 (ทำให้ครอบครัวที่ถูกคัดออกโกรธและไม่ให้ความช่วยเหลือแก่กลุ่มนี้) องค์กรนำเงินขององค์กรไปฝากธนาคารเป็นการค้ำประกันให้ชาวบ้านได้ยืมเงินจากธนาคารได้ ชาวบ้านต้องส่งเงินและคอกเบี้ยคืนให้แก่ธนาคาร แต่เมื่อข้อนี้เสร็จแล้วทางองค์กรก็จะเอาเงินจำนวนที่ส่งมานั้นให้แก่ชุมชนในรูปแบบต่าง ๆ แต่ในนั้นทางองค์กรอยากให้คนในชุมชนที่สุจริตตัวเองว่าสามารถพัฒนาโดยหลักการพึ่งตนเอง เพราะอยากเปลี่ยนแปลงแนวความคิด การพัฒนาที่ยึดแบบสงเคราะห์ให้สิ่งของแจกฟรีมาเป็นการพัฒนาที่ยึดหลักการพึ่งตนเอง

โครงการนี้ได้รับการช่วยเหลือจากหลาย ๆ หน่วยงาน เช่น สำนักงานที่ดิน ช่วยในการรังวัดที่ดิน ศูนย์ช่างเขต 4 ให้ยืมเครื่องมือเครื่องจักรในการปรับปรุงฝายเก็บน้ำทางอำเภอและองค์กรอาสาสมัคร คานาคาให้เงินจ่ายเบี้ยเลี้ยงคนรับรถในการสร้างฝาย

ทางองค์กรส่งสมาชิกจำนวน 8 ครอบครัว ไปศึกษาเกี่ยวกับปัญหาบ้านค้ำสหกรณ์และการบริหารงานในหมู่บ้านเป็นเวลา 13 วัน

เมื่อสร้างฝายเก็บน้ำเสร็จได้ 3 ฝายแล้ว ชาวบ้านได้คิดขอขออนุญาตจากประมงจังหวัด เพื่อนำปลามาปล่อย ซึ่งทางสำนักงานประมงฯ ให้พันธุ์ปลานิตต่าง ๆ รวมทั้งสิ้น 4,180 ตัว และแนะนำในการเลี้ยงปลาให้เป็นอย่างดี อบรมให้สมาชิกกลุ่มนี้ 3 วัน

ในด้านการเพาะปลูก ทางองค์กรได้ขอความช่วยเหลือจากศูนย์เกษตรภาคตะวันออกเฉียงเหนือมาให้คำแนะนำอยู่เสมอ

กลุ่มที่คืนนี้เป็นกลุ่มที่ทำโครงการยืมเงินทางองค์กรฯ มาก เช่น การจัดซื้อปุ๋ย การปลูกสร้างที่อยู่อาศัยในที่จัดสรร (เพราะห่างจากหมู่บ้านประมาณ 2 กม.) ฎซื้อเครื่องสูบน้ำ

แม้ว่าจะให้ความรู้และส่งเสริมกลุ่มนี้โดยวิธีต่าง ๆ แต่ในด้านการปฏิบัติจริง ๆ พบว่ามีปัญหาที่สำคัญพอสรุปได้คือ

1. สมาชิกไม่มีความรู้เรื่องการเพาะปลูกและการวางแผนการเพาะปลูกรวมทั้งจึงประสบปัญหาทางด้านการขาดรายได้ในราคาต่ำ เงินที่ได้พอจะใช้จ่ายประจำวันเท่านั้น แต่บางคนก็มีเงินเก็บเพื่อเพาะปลูกพืชที่ได้เงินเป็นก้อน เช่น กล้วยน้ำว้า กล้วยคอก ข้าวโพด เป็นต้น แต่มีสมาชิกบางคนไม่ได้ทำอะไรในพื้นที่มาก เพราะต้องกินรันทากินสับมือ ทำให้การใช้แรงงานผลิตไม่เป็นจริง

2. ขาดการรับผิดชอบร่วมกัน เช่น กรณีซ่อมแซมฝาย บางคนมาช้า บางคนส่งลูกสาวมาแทน ทั้งที่รู้ว่างานนี้ต้องใช้คนชุก ยก แบก หาม ในที่สุดก็ต้องเสียเงินจ้างคนซ่อมในช่วงฝนตกหนัก (สิงหาคม-กันยายน) ฝนตกหนักเมื่อระบายน้ำออกแล้วฝายก็พังไม่ทัน ฝายจึงขาดปลาน้ำออกไปกับน้ำ เมื่อถึงเวลาจะขายปลา (เดือนเมษายน) สมาชิกก็มีความคิดเห็นเป็น 2 กลุ่มคือ

-ขายเหมาในราคา 1 หมื่นบาท

-จับขายเอง โดยยืมเครื่องสูบน้ำจากบ้านโคกสูง

การไม่มีประสบการณ์การเลี้ยงปลา สมาชิกคาดว่าปลาในบ่อคงมีมากสังเกตจากการให้อาหารกิน นักพัฒนาจากองค์กรก็สนับสนุนแนวความคิดที่ 2 เพราะมองการพึ่งตนเองและตัดพ่อค้าคนกลางที่เอารัดเอาเปรียบ แต่พอจับปลาเสร็จขายได้เงินเพียง 3,600 บาท จึงทำให้สมาชิกแตกแยกความสามัคคีและขาดความเชื่อถือในตัวนักพัฒนาจ องค์กรฯ คนนี้ จากที่ความคิดเห็นแตกเป็นสองฝ่าย ทำให้มีการโทษกันไป โทษกันมา ทำให้เกิดการทะเลาะกันภายในกลุ่ม

นอกจากนี้รายได้จากการขายที่ซบถกตกต่ำ ทำให้กำลังใจที่

จะปีคอาชีพนี้ลดน้อยลง

ในปัจจุบันนี้กลุ่มนี้ได้เลิกกันไป ชาวบ้านรับเงินที่ส่งค่าที่ดินไปคืน ทางองค์การคิดว่าจะมอบที่ดินนี้เป็นสมบัติของหมู่บ้าน (ให้เปล่า)

3. ถ้าพิจารณาแล้วกลุ่มนี้ไม่สอดคล้องกับความเป็นอยู่ของชาวบ้าน เช่นเดียวกับโครงการอื่นบางโครงการ เพราะทางบ้านถนนหักด้านการเผาถ่านและรับจ้าง นอกจากนี้ที่ดินจัดสรรก็อยู่ไกลจากหมู่บ้าน (2 กม.) สมาชิกต้องเสียเวลาในการเดินทางไปดูแลไปเฝ้าในขณะที่ทางบ้านยังต้องการกำลังงาน

ปัจจุบันนี้โครงการนี้ล้มเลิก แต่ทางองค์การยังอนุญาตให้ชาวบ้านเข้าไปปลูกพืชผัก แต่ไม่ทำในลักษณะกลุ่ม ปี 2531 มีเพียง 2 ครอบครัวที่เข้าไปทำก็คือ พ่อกองเม็ก และพ่อกุหลาบ (ผู้ใหญ่บ้านและผู้ช่วย)

2.3.4. โครงการนางคานข้างมือ

2.3.4.1. โครงการกลุ่มช่างไม้บ้านผาง

เนื่องจากชาวบ้านมีฝีมือทางด้านช่างไม้ แต่ขาดอุปกรณ์จึงไม่สามารถรับงานใหญ่ ต้องเป็นลูกจ้างค่าแรงงานต่ำ จึงรวมกันยืมเงินจากองค์การฯ ชื่ออุปกรณ์บางอย่างที่จำเป็น สมาชิก 13 คน ในปัจจุบันไม่มีการรวมกลุ่ม สมาชิกมีรายได้จากกิจกรรมทำแค่นี้ ทุนติดขอบหน้าต่าง รับเหมาสร้างบ้าน สร้างห้องสมุดโรงเรียน ทำไม้วงกบ ให้เช่าเครื่องไฟ เงินที่ได้แบ่งเป็น 3 ส่วน พยายามให้้องค์การฯ ชื่ออุปกรณ์แบ่งสมาชิก ทางองค์การส่งเสริมอบรมความรู้ทางคานงานปูน บัญชี เป็นต้น

ปัญหาของกลุ่มช่างไม้

- ความเห็นแก่ตัวและความไม่ซื่อตรงของผู้นำ เช่นไปรับเงินค่านายหน้ามาไม่แบ่งสมาชิกคนอื่น ๆ การแบ่งเงินกำไรหรือค่าจ้างโครงการมากกว่าเพื่อน เมื่อผู้นำกลุ่มรับงานมาแล้วยังเลือกเฉพาะคนสนิทคนไปทำงานด้วย ทำให้แตกความสามัคคี นอกจากนี้ผู้นำยังนำเครื่องปั้นไฟไปใช้ส่วนตัว

- ความไม่ไว้วางใจในตัวผู้นำ เนื่องจากผู้นำไม่มีความซื่อสัตย์ จึงทำให้กลุ่มทำเงินไปไม่ได้ ปัจจุบันนี้กลุ่มนี้ได้เลิกกลุ่มไปแล้ว

- ความไม่พร้อมเพียงเต็มที่ในการร่วมงานแต่ละครั้ง
 บางคนเอาใจใส่ดี บางคนเฉื่อย ต้องแก้โดยการรอกันไม่ว่ากัน แต่ให้ทุกคนช่วยกันรับผิดชอบ
 และได้รับค่าแรงเท่าตามจำนวนเวลาที่ทำงาน

2.3.4.2. โครงการที่เหล็กบ้านหนองดุง

ชาวบ้านหนองดุงได้รวบรวมสมาชิก 8 คน จัดทำโครงการ
 ช่างตีเหล็ก ขอยืมเงินจากองค์การฯ เพื่อซื้อเครื่องมือ การทำงานในช่วงแรกล่าช้า เพราะ
 การคืนบรรณารายได้เพื่อใช้จ่ายประจำวัน เมื่อทำมีคขายครั้งแรกขายไม่ได้เพราะเป็นเม็ด
 ขนาดเล็ก การทำงานหยุดเป็นช่วง ๆ ชาวบ้านต้องไปรับจ้างทำงานอย่างอื่น

ทางองค์การส่งเสริมโดยการนำผู้เชี่ยวชาญจากกิ่งอำเภอ
 ภูพานมาสอนให้เป็นเวลา 10 วัน แต่เนื่องจากปัญหาทางเศรษฐกิจ ชาวบ้านมีภาระทาง
 บ้านที่ล้นมาก ทำให้ไม่สนใจเท่าที่ควร (รายงานประจำเดือน มกราคม 2525)

งานที่ทำส่วนมากจะเป็นงานซ่อมเครื่องมือจึงได้ค่าแรงต่ำ
 ปัจจุบันเหลือสมาชิกเพียง 2 คนเท่านั้นที่ทำงาน

จากที่ผู้วิจัยศึกษาพบว่าโครงการนี้ไม่น่าจะเป็นไปได้ เพราะ
 เป็นสมาชิกของโครงการต่าง ๆ หลายโครงการ ชาวบ้านก็ไม่มีเวลาที่จะมาทำงาน เพราะ
 ในช่วงแรกต้องอาศัยเวลาในการทำ และต้องศึกษาความต้องการของตลาด

2.3.5. โครงการทางด้านการศึกษา สาธารณสุข พัฒนาเด็ก การเมือง การปกครอง และวัฒนธรรม

2.3.5.1 โครงการทางด้านสาธารณสุข บ้านต่าง

กองทุนยาประจำหมู่บ้าน เป็นความร่วมมือระหว่างองค์การฯ
 สาธารณสุขตำบล และองสส.นายสันติ อรุโณทัย มีการส่งเสริมไปอบรมที่โรงพยาบาล
 อำเภอ ส่งตัวแทนไปอบรมความรู้เกี่ยวกับสาธารณสุขมูลฐานและงานสหกรณ์ฯ เจ้าหน้าที่
 จัดฉายสไลด์ชุดหลักการรักษา การแพทย์ ข้อควรระวังในการใช้ยาในคนท้องและเด็ก
 ส่งตัวแทนไปอบรมเรื่องการวางแผนครอบครัว ให้ความรู้เกี่ยวกับโรคที่พบบ่อยและการป้องกัน

รักษา เช่น โรคท้องร่วง ปวดท้อง ปวดหัว เป็นหวัด ไข้เลือดออก โรคกระเพาะ อันตรายจากการใช้ยาชุด

บ้านหนองกุง

ส่วนมากแล้วจะเป็นกิจกรรมที่กระตุ้นให้ชาวบ้านได้ตระหนักถึงปัญหาทางค่านิยมสุขภาพ เช่น ส่งเสริมการปลูกถั่วพุ่ม เพื่อนำมาประกอบอาหาร เพื่อให้ชุมชนได้บริโภคอาหารประเภทโปรตีนบ้าง ส่วนการทำน้ำปลาจากปลาร้า (ซึ่งก็ไม่ค่อยจะมีให้บริโภคเท่าใดนัก) อบรมเรื่องการวางแผนครอบครัว การเลี้ยงเด็ก สาธิตการทำส้ม สาธิตการทำขนมที่มีคุณค่าทางอาหาร ทำนมถั่วเหลือง ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้ทางองค์การเจริญวิทยากรจากมหาวิทยาลัยขอนแก่นสาธารณสุขตำบลและอำเภอ เจ้าหน้าที่โภชนาการ เกษตร อ.หนองเรือ

ปัญหาของโครงการนี้คือ เมื่ออบรมแล้วชาวบ้านไม่ได้นำไปใช้เท่าที่ควร มีส้มอยู่ 11 หลัง จาก 43 ครอบครัว ชาวบ้านให้เหตุผลว่า ไม่ชอบเข้าส้ม เพราะกลิ่นเหม็น อากาศไม่ถ่ายเท อีกอีก การทำนํ้านมถั่วเหลืองและการทำขนมที่มีคุณค่าทางอาหาร (กระทิพิพท์) ประชาชนไม่สามารถทำตามได้

2.3.5.2. โครงการพัฒนาเด็กบ้านฝาง

ทางพัฒนากร.ตำบลและชาวบ้านได้ร่วมกันจัดตั้งขึ้น ในช่วงแรกดำเนินการไปค่ายดี และได้ส่งครูเด็กเล็กเข้าอบรม ต่อมามีปัญหาผู้ปกครองไม่ให้ลูกเข้ามาเรียน ไม่มีเงินเสียค่าเรียน ครูไม่รับนิชขอบและได้ยุบ

ต่อมาได้ตั้งขึ้นใหม่ โดยมีหลวงปู่ที่วัดให้การสนับสนุน มีอาสาสมัคร เขาวงกตซึ่งเป็นคนในหมู่บ้านเป็นผู้ดูแล ต่อมาได้รับสนับสนุนจากทางองค์การฯ ให้เงินสนับสนุนค่านอาหารเป็นระยะ ๆ เช่น การทำอาหารเสริมและการให้เงินอุดหนุนการซื้ออาหาร

2.3.5.3 โครงการทางด้านการศึกษา วัฒนธรรม และการปกครอง

บ้านหนองกุง

การศึกษา เสริมความรู้ทางด้านวิชาการ สุขภาพและความรู้ทั่วไป เช่น สอนวิชาคณิตศาสตร์ การฟ้อนรำ ร่วมกันศึกษาปัญหาของโครงการต่าง ๆ พาไปดูงานเพื่อให้เกิดแนวความคิดเกี่ยวกับการพัฒนาอาชีพ พาไปดูงานที่บ้านหนองไถ่ขาว อ.วังทรายมูล จ.ยโสธร เพื่อให้เห็นการพัฒนาโดยใช้กิจกรรมร้านค้าสหกรณ์ และขยายตัวเชื่อมโยงกิจกรรมอื่น ๆ เป็นต้น

สังคม วัฒนธรรม บ้านหนองกุง เจ้าหน้าที่และคณะกรรมการหมู่บ้านจัดทำบุญ เพื่อรื้อฟื้นประเพณีอันดีงามในท้องถิ่น นำมาซึ่งความสามัคคี ความพร้อมเพรียงในหมู่คณะ จัดโครงการอบรมธรรมะ การนำศาสนามาประยุกต์ใช้ในวิถีชีวิตประจำวัน การเลือกอบายมุข ปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามหน้าที่ การทำบุญที่ถูกต้องวิธี

เจ้าหน้าที่ได้นำเอาประเพณีและวัฒนธรรมประจำหมู่บ้านมาประยุกต์เพื่องานพัฒนาและเผยแพร่แนวความคิดทางด้านการพัฒนา ส่งเสริมค่านิยมเคารพผู้เฒ่า

ทางด้านการปกครอง บ้านหนองกุง กระตุ้นให้เกิดแนวความคิดที่จะจัดการกับโครงสร้างการปกครองในหมู่บ้าน โดยอาศัยแบบอย่างจากบ้านกระที่กิจกรรมวางแผนสำหรับการพัฒนาแบบพึ่งตนเองในหมู่บ้าน จัดโครงการอบรมร่วมคณะกรรมการหมู่บ้าน อ.หนองเรือ เพื่อเผยแพร่แนวความคิดแบบมีส่วนร่วมให้กว้างขวางออกไป

สรุป

การก่อตั้งชุมชนทั้ง 2 เริ่มต้นจากกลุ่มที่เป็นเครือญาติกัน เมื่อเห็นทำเลที่เหมาะสมก็จะขยับขยายหรือชักชวนหมู่พวกจากที่ต่างมาอยู่รวมหมู่บ้านกัน การตั้งบ้านเรือนจะอยู่กันเป็นกลุ่มหรือคุ่มบ้าน หรือรวมกันเป็นกระจุกเดียวโดยมีหลายคุ่มในหนึ่งหมู่บ้านก็ได้ การตั้งบ้านเรือนโดยแยกไปอยู่ต่างหากในไร่นาแทบจะไม่มี ที่นาจะอยู่รอบ ๆ หมู่บ้านชาวบ้านจะปลูกพืชหรือเลี้ยงนาตามที่นาของตน

การขยายตัวของระบบทุนนิยมเข้าไปในหมู่บ้านทำให้คนต้องดิ้นทางเศรษฐกิจมากขึ้น จากคำกล่าวของชาวบ้านที่นำมาสรุปได้ คือ "สมัยนี้ คนยากจนทั้ง ๆ ที่มีเงินมากกว่าสมัยก่อน คนกลับอยากขายขาดแคลน ทำเอาโลกไม่พอกินพอใช้" การขยายตัวของระบบทุนนิยมเข้ามาในหมู่บ้าน ทำให้ชาวบ้านต้องพึ่งตลาดมากขึ้น คนจึงสามารถพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจได้ ในขณะที่บ้านเมืองพัฒนามากขึ้น วัฒนธรรมหรือประเพณีบางอย่างมีแนวโน้มในการเปลี่ยนแปลง เช่น การเอาแรงปัจจุบันเป็นในลักษณะกึ่งจ้างกึ่งวานมากขึ้น ยังมีคนมองว่าการอพยพออกไปทำงานนอกหมู่บ้านเป็นการแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจที่ดีที่สุด

ในค่านิยมชาวบ้านมักจะเชื่อว่า ผู้ใหญ่บ้านเป็นบุคคลที่มีอำนาจและเป็นผู้นำสูงสุดในหมู่บ้าน ใครจะทำอะไรข้ามหน้าข้ามตาไม่ได้ ดังนั้นผู้นำที่ดีและเข้าใจงานพัฒนาจึงมีส่วนทำให้งานพัฒนาในหมู่บ้านประสบผลสำเร็จได้

ชาวบ้านยังดำรงรักษาประเพณีและความเชื่อที่ยึดถือกันมา ไม่ว่าจะเป็นความเชื่อในเรื่องผีและสิ่งเหนือธรรมชาติอื่น ๆ โดยเฉพาะประเพณีหรือความเชื่อที่สามารถนำมาปรับใช้ให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตและการทำมาหากินของชาวบ้าน

เจ้าหน้าที่องค์การใดมีบทบาทในการส่งเสริมให้ชุมชนได้พัฒนาโดยยึดหลักการส่งเสริมความรู้ทั้งระดับกลุ่มและระดับบุคคล อย่างไรก็ตามทางองค์การใดเน้นระดับกลุ่ม แม้จะให้แก่บุคคลใดบุคคลหนึ่ง แต่ต้องถือว่าบุคคลนั้นสามารถเผยแพร่ความรู้ที่ได้ออกไป

โครงการต่าง ๆ เกิดขึ้นหลังจากที่ชาวบ้านได้รับการเรียนรู้มาบ้างแล้ว แต่อย่างไรก็ตาม การกำหนดโครงการต่าง ๆ เป็นหน้าที่ของคนในชุมชน เจ้าหน้าที่ทำเป็นเพียงผู้ส่งเสริม ถ้าหากชาวบ้านเลือกโครงการใดเหมาะสม รู้จักแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในขณะปฏิบัติงาน โครงการนั้นก็จะเป็นประโยชน์ต่อคนในชุมชนไ้มาก